

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA

AGNĖ ALEKSANDRAITĖ

ŠVIETIMO KOKYBĖS VADYBA

**MOKYMO(SI) BENDRADARBIUJANT METODŲ TAIKYMO
REIŠMINGUMAS VYRESNIŲJŲ KLASIŲ MOKINIŲ
PASIEKIMAMS**

Magistro darbas

Darbo vadovė
prof. dr. Daiva Malinauskienė

Originalus autorinis darbas

.....

Šiauliai, 2015

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
ĮVADAS	6
1. TEORINIAI MOKYMO(SI) BENDRADARBIAUJANT METODŲ TAIKYMO PAMOKOSE ASPEKTAI.....	10
1.1. Šiandieniniam švietimui keliami tikslai bei jų įgyvendinimas	10
1.2. Švietimo kokybės samprata	13
1.3. Mokymo metodai ir jų samprata.....	15
2. BENDRAVIMAS IR BENDRADARBIAVIMAS KAIP VIENAS IŠ ŠVIETIMO TIKSLŲ ĮGYVENDINIMO VEIKSNIŲ	18
2.1. Bendravimo ir bendradarbiavimo samprata švietime	18
2.2. Mokymas(is) bendradarbiaujant kaip vienas iš efektyviausių šiuolaikinių mokymo metodų.	20
3. MOKYMO(SI) BENDRADARBIAUJANT METODŲ TAIKYMO REIŠMINGUMO VYRESNIŲJŲ KLASIŲ MOKINIŲ PASIEKIMAMS EMPIRINIS TYRIMAS	27
3.1. Tyrimo metodika, metodologija ir imties charakteristika	27
3.2. Mokymo(si) bendradarbiaujant metodų taikymo reišmingumo vyresniųjų klasių mokinių pasiekimams empirinio tyrimo analizė.....	28
IŠVADOS	48
REKOMENDACIJOS	49
LITERATŪRA	50
PRIEDAI	54

SANTRAUKA

MOKYMO(SI) BENDRADARBIAUJANT METODŲ TAIKYMO REIKŠMINGUMAS VYRESNIŲJŲ KLASIŲ MOKINIŲ PASIEKIMAMS

Baigiantys mokyklą 11-12 klasių mokiniai yra vyriausia amžiumi vaikų populiacijos dalis, specifinė socialinė grupė, pagrindinį dėmesį skirianti mokymuisi, būsimos profesijos pasirinkimui, besirengianti egzaminams ir studijoms aukštosiose mokyklose, tai tikslingai besirenkanti savo gyvenimo kelią grupė, kuriai ypatingai svarbūs geri mokymosi rezultatai bei kokybiškas mokslas. Viena iš daugelio vykdomos švietimo reformos ugdymo proceso modernizavimo dalių buvo mokymas(is) grupėse, bendradarbiavimas, mokymas(sis) bendradarbiaujant. O šiandieninė, į pasiekimus, sėkmingos karjeros plėtojimą besiorientuojanti visuomenė ir švietimo sistemos reikalavimai ypatingai aktualizuoja bei plėtoja mokymą(si) bendradarbiaujant.

Jau atliktų yrimų duomenys, aprašomi mokslinėje literatūroje, teigia, kad mokiniams mokantis bendradarbiaujant, pamokose taikant įvairius bendradarbiavimo metodus, jų pasiekimai tampa kur kas geresni, mokiniai mokosi daug intensyviau, įgyjami socialiniai gebėjimai, mokydamiesi bendradarbiaujant mokiniai, turintys skirtingą socialinę patirtį, integruojasi į bendramokslų tarpą, taip pat stiprėja mokymosi motyvacija ir kt.

Tyrimo tikslas – ištirti mokymosi bendradarbiaujant metodų taikymo reikšmingumą vyresniųjų klasių mokinių pasiekimų rezultatams. Siekiant išsamiau atskleisti esamą situaciją, buvo remtasi teoriniais (pedagogikos, psichologijos, vadybos, sociologijos literatūros ir dokumentų analizė), empiriniais (taikyti kokybiniai ir kiekybiniai tyrimo metodai) metodais. Tyrime iš viso dalyvavo 180 respondentų. Tiriamieji dalyvavo anketinėje apklausoje. Anketinės apklausos metu tirti mokymosi bendradarbiaujant privalumai bei įtaka baigiamųjų klasių mokinių mokymosi pasiekimams (rezultatams) – respondentų buvo klausama, kaip jie supranta bendradarbiavimą, kas juos motyvuoja gerai mokytis, kiek svarbus jiems yra mokymasis bendradarbiaujant ir jo įtaka jų pasiekimams ir pan.

Atlikus empirinį tyrimą buvo atskleista, kad mokymasis bendradarbiaujant pripažintas kaip kokybiškas ir efektyvus bei reikšmingas pasiekimų atžvilgiu, nes, respondentų teigimu, toks mokymosi būdas daro teigiamą įtaką mokinių pasiekimams bei leidžia mokiniui tobulėti kaip asmenybei, tačiau pasigendama tokio pobūdžio pamokų ir pageidaujama daugiau mokymosi bendradarbiaujant metodų integravimo pamokose.

SUMMARY

THE SIGNIFICANCE OF APPLYING THE METHODS OF TEACHING (LEARNING) THROUGH COLLABORATION TO THE ACHIEVEMENTS OF SENIOR CLASS STUDENTS

11-12 grade students finishing school is the eldest part of children population, and a specific social group which mainly concentrates on studying, choosing a future profession, preparing for examinations and studies at higher education schools, this is a group which purposefully chooses its life path, and which is especially concerned with good learning outcomes as well as qualitative studies. One of many parts regarding the modernization of education process implemented by education reform was teaching (learning) in groups, collaboration, teaching (learning) through collaboration. And teaching (learning) through collaboration is especially considered to be relevant and developed by the modern society which is oriented to achievements as well as the development of successful career, and by the requirements of education system.

The data of previous studies set in scientific literature indicate that when students learn through collaboration and apply various methods of collaboration in classes, they achieve better results, study more intensively, acquire social skills, students with social experience who learn through collaboration integrate among fellow students, increase their motivation, etc.

The aim of the research – to explore the significance of applying the methods of learning through collaboration to the achievements of senior class students. In order to display the current situation more thoroughly, the paper employed theoretical method (the analysis of literature and documents regarding education, psychology, management, sociology), and empirical method (qualitative and quantitative research methods were applied). The total of 180 respondents participated in the research. People under investigation participated in a questionnaire. The questionnaire contributed to examining the benefits of learning through collaboration and its influence to the learning achievements (results) of senior class students – the respondents received questions on how they understand collaboration, what motivates them to do well in their studies, how important is learning through collaboration to them and what is its influence to their achievements, etc.

Having carried out the empirical research it was established that learning through collaboration is acclaimed to be qualitative, effective and significant from the point of achievements, since, according to respondents, such method of learning has a positive influence on the

achievements of students and allows a student to improve as a personality, however, there is a lack of classes of such nature, and a better integration of methods concerning learning through collaboration in classes would be preferred.

ĮVADAS

XXI a. visuomenė vis daugiau dėmesio skiria teikiamoms paslaugoms ir jų kokybei, tai įtakoja vis spartėjantys pokyčiai visose gyvenimo srityse, kurie neišvengiamai lemia vis didėjančius pokyčius ir švietimo srityje.

Šiandieninis gyvenimas priklauso nuo įvairių socialinių, politinių, ekonominių ir panašių veiksnių. Kasdien pasaulyje vis aktualesnės tampa globalizacijos¹ tendencijos. Vos gimę mes jau įsitraukiame į pirmąją savo gyvenime grupę, kuri vadinasi šeima, vėliau veikiame kitose grupėse: mokomės, dirbame, draugaujame ir t. t. Priklausant vienai ar kitai grupei, neišvengiamas bendravimas ir bendradarbiavimas, kuris yra tiesiog būtinas. Mes bendraujame ir bendradarbiaujame bet kokioje gyvenimo situacijoje, kartais net patys to nesuvokdami.

Dabartinis mokinys vis labiau įtraukiamas į glaudesnius tarpusavio santykius ir kuo toliau, tuo labiau mokiniai taps vieni nuo kitų priklausomi, todėl jau mokykloje jiems būtina suteikti tvirtus bendradarbiavimo pagrindus. „<...> šiandieninio ugdymo paskirtis ir yra – parengti asmenį gyventi visuomenėje tarp žmonių“ (Teresevičienė, Gedvilienė, 2003, p. 5). Juk mokymosi bendradarbiaujant idėja tokia pat sena, kaip ir pati žmonija. Mokslininkai teigia, kad kiekvienas individas „ugdėsi tokius įgūdžius ir bandė juos pritaikyti jau pradiniu žmonijos egzistencijos laikotarpiu“ (Teresevičienė, Gedvilienė, 1999, p. 13), kaip pavyzdį galime įsivaizduoti pirmųjų žmonių gebėjimą organizuoti bendrą veiklą ir bendradarbiauti kad ir medžiojant.

„Šiandienos mokyklai rūpi ugdyti visapusiškai išprususį žmogų, o ne vien perteikti jam žinias. Ugdymo metodas yra ne ką mažiau reikšmingas pedagoginio darbo veiksnys nei ugdymo turinys“ (*Grupinis mokymas šiuolaikinėje mokykloje*, 1997, p. 38-39). Ugdymo metodų šiandieninėje mokymo sistemoje yra daugybė, todėl bendradarbiavimo sąvoka aktuali ir švietimo srityje. Kasdien vis aktualesnis ir populiariesnis švietimo sistemoje tampa mokymas(is) bendradarbiaujant.

Anot M. Teresevičienės ir G. Gedvilienės, mokymosi bendradarbiaujant idėjos ugdymo įstaigose yra plėtojamos tiek teoriškai, tiek praktiškai – daugelis mokytojų taiko įvairius aktyvaus mokymosi metodus, tarp jų ir mokymą(si) bendradarbiaujant (1999).

Didžioji dalis mokslinės literatūros teigia, kad mokymo(si) procese labai svarbi darni vaiko ir mokytojo sąveika, tačiau ne ką mažiau yra svarbus ir glaudus, sėkmingas bendradarbiavimas tarp pačių vaikų, t. y. mokinių.

¹ Globalizacija – „visą pasaulį apimančios rinkos skverbimasis į šalių gyvenimą, sukeltas stiprėjančios tarp. fin. rinkos, didėjančios pasaul. prekybos, daigianac. verslovių kūrimosi, telekomunikacijos naujovių“ (*Tarptautinių žodžių žodynas*, 2003).

Tyrimo aktualumas.

Baigiantys mokyklą 11-12 klasių mokiniai yra vyriausia amžiumi vaikų populiacijos dalis, specifinė socialinė grupė, pagrindinį dėmesį skirianti mokymuisi, būsimos profesijos pasirinkimui, besirengianti egzaminams ir studijoms aukštosiose mokyklose, tai tikslingai besirenkanti savo gyvenimo kelią grupė. Vienu iš pagrindinių baigiamųjų vidurinės mokyklos klasių mokinių socialinės aplinkos veiksnių, turinčių įtakos jų sveikatai, psichologiniam komfortui bei gyvenimo kokybei, galima laikyti ugdymo (mokymo) procesą². Vykstant švietimo reformai buvo ieškoma būdų, kaip pagerinti situaciją, modernizuoti ugdymo procesą, tuomet buvo įdiegiamas profilineis ugdymas, keičiama egzaminų laikymo tvarka. Viena iš daugelio ugdymo proceso modernizavimo dalių – mokymas(sis) grupėse, bendradarbiavimas, mokymas(sis) bendradarbiaujant. O šiandieninė, į pasiekimus, sėkmingos karjeros plėtojimą besiorientuojanti visuomenė, švietimo sistemos reikalavimai ypatingai aktualizuoja bei plėtoja mokymą(si) bendradarbiaujant.

Daugybės tyrimų duomenys, aprašomi įvairioje mokslinėje literatūroje, rodo, kad mokiniams mokantis bendradarbiaujant, bendradarbiavimo metodu, jų pasiekimai tampa kur kas geresni: „ilgesnė aktyvaus mokymosi trukmė, aukštesnio lygio kritinis mąstymas, teigiamas požiūris į mokslą, geresnė mokymosi motyvacija, <...>, geresnis savęs vertinimas“ (Žebrauskienė, Grybauskienė, 2006, p. 109).

Temos iširtumas.

Mokinių mokymo(si) bendradarbiaujant tema įvairiais aspektais yra nagrinėjama ne tik Lietuvos, bet ir užsienio mokslininkų, pavyzdžiui, Lietuvoje šią temą analizavo Ona Jacikevičienė (1997; 1999), Liuda Rupšienė (1999), Margarita Teresevičienė (1999; 2003), Genutė Gedvilienė (1999; 2003; 2007) ir kt., tokie užsienio mokslininkai kaip Michael Fullan (1998), Barrie Bennet (2000), Richard I. Arends (1998) ir kt., taip pat domėjosi bendravimo ir bendradarbiavimo aspektais mokslo, darbo ar kitose gyvenimo srityse.

Tyrimo problema.

Tyrimo problema formuluojama atsižvelgiant į tai, jog bendravimas, bendradarbiavimas bei mokymasis bendradarbiaujant yra aktualus ir būtinas, tiesiog neišvengiamas šiuolaikiniame gyvenime. Jis būtinas todėl, kad mokinys gebėtų tinkamai bendrauti ir dirbti grupėse, gebėtų savarankiškai prisitaikyti prie kasdien vykstančių globalizacijos procesų, gebėtų prisitaikyti prie

² Mokymo procesas – „ilgalaikė mokytojo ir mokinių pažintinė ir praktinė sąveika, per kurią mokiniai įgyja teorinės ir praktinės patirties ir pasirengia savarankiškai veikti konkrečiomis darbo sąlygomis“ (Jovaiša, 1993, p. 126).

bendradarbiaujančios visuomenės bei sėkmingai vystytų savo socializaciją³ visuomenėje. Taigi iškyla tokie šio tyrimo probleminiai klausimai: 1) Kokie reikalavimai yra keliami šiandieniniam švietimui? 2) Kas yra švietimo kokybė? 3) Kas yra mokymo(si) metodai ir kokie jie? 4) Kas yra bendravimas, bendradarbiavimas?; 5) Kas yra mokymasis bendradarbiaujant?; 6) Kaip vyresniųjų klasių mokiniai vertina savo mokymosi pasiekimus mokydami taikant mokymosi bendradarbiaujant metodus?

Tyrimo objektas – vyresniųjų klasių (11-12 klasių) mokinių bendradarbiavimo įtaka jų mokymosi pasiekimams.

Tyrimo hipotezė – tikėtina, jog vyresniųjų klasių mokinių tarpusavio bendradarbiavimas mokymosi tikslais jų mokslo pasiekimų atžvilgiu yra vertintinas teigiamai.

Tyrimo tikslas – ištirti mokymosi bendradarbiaujant metodų taikymo reikšmingumą vyresniųjų klasių mokinių pasiekimų rezultatams.

Tyrimo uždaviniai:

1. Trumpai apžvelgti Lietuvos švietimui keliamus reikalavimus ir švietimo kokybės sampratą, mokymo(si) metodų sampratą.
2. Apibrėžti bendravimo, bendradarbiavimo ir mokymosi bendradarbiaujant sąvokas, teoriškai pagrįsti mokymosi bendradarbiaujant aktualumą ir poveikį mokinių mokymosi kokybei ir pasiekimams.
3. Atlikti empirinį tyrimą, taikant kokybinio (dokumentų, literatūros analizė) ir kiekybinio (anketinės apklausos) tyrimo metodus. Kokybinio tyrimo tikslas yra ištirti mokinių mokymosi bendradarbiaujant galimybes. Kiekybinio tyrimo tikslas – ištirti 11-12 (III-IV gimnazijos) klasių mokinių bendradarbiavimo įtaką jų mokymosi kokybei bei pasiekimams.
4. Apibendrinti atlikto tyrimo rezultatus, kurie atspindi vyresniųjų klasių mokinių bendradarbiavimo įtaką jų mokymosi rezultatams.

³ Socializacija – „visuomenės patyrimo perėmimas; gali vykti stichiškai, pamėgdžiodami aplinkinių žmonių elgseną ir tikslingo mokymo bei auklėjimo metu“ (Jacikevičienė, Rupšienė, 1999, p. 108). Socializacija – „visuomeniškumo formavimas“ (LKŽ'e).

Tyrimo metodai.

Šiam tyrimui atlikti buvo naudojami teoriniai (pedagogikos, psichologijos, vadybos, sociologijos literatūros ir dokumentų analizė), empiriniai (taikyti kokybiniai (atlikta įvairių dokumentų ir literatūros analizė) ir kiekybiniai (parengta anketa, kuri buvo orientuota į baigiamųjų klasių mokinius) tyrimo metodai) ir statistiniai (gautų apklausos duomenų susisteminimui) metodai.

Tyrimo imtis ir organizavimas.

Tyrimo metu apklausta 180 respondentų (11-12 klasių mokinių), pasirinkti Šiaulių miesto respondentai, kurie anketiniu būdu apklausti 2015 m. balandžio mėn.

Darbo etapai.

I etapas (2015 m. vasario-kovo mėn.) – literatūros ir dokumentų analizė.

II etapas (2015 m. kovo mėn.) – problemos, tikslo, hipotezės kėlimas.

III etapas (2015 m. kovo-balandžio mėn.) – tyrimo instrumento sudarymas.

IV etapas (2015 m. balandžio mėn.) – anketinės apklausos vykdymas.

V etapas (2015 m. balandžio-gegužės mėn.) – tyrimo rezultatų sisteminimas, analizė ir jų interpretacija.

VI etapas (2015 m. gegužės mėn.) – išvadų, rekomendacijų parengimas.

VII etapas (2015 m. gegužės-birželio mėn.) – darbo redagavimo, korektūros darbai.

Darbo struktūra.

Magistro darbą sudaro santrauka (lietuvių ir anglų kalbomis), įvadas, teorinė darbo dalis, praktinė darbo dalis, išvados ir rekomendacijos, literatūros sąrašas, priedai. Darbe pateiktos 4 lentelės, 24 paveikslai, darbo apimtis 61 puslapis, remtasi 52 literatūros šaltiniais.

1. TEORINIAI MOKYMO(SI) BENDRADARBIAUJANT METODŲ TAIKYMO PAMOKOSE ASPEKTAI

1.1. Šiandieniniam švietimui keliami tikslai bei jų įgyvendinimas

Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę ir Lietuvai įstojus į Europos sąjungą, šalis tapo demokratiška ir atvira visoms pasaulio kultūroms, o visuomenės gyvenime vykstančios permainos neaplenkė ir šalies ugdymo įstaigų. Lietuvos švietimo koncepsijoje (1992) nurodoma, kad švietimo sistema Lietuvoje yra grindžiama Europos kultūros vertybėmis, tokiomis kaip asmens nelygstama vertė, artimo meilė, prigimtinė žmonių lygybė, tolerancija ir demokratiniai visuomenės santykiai. Bendrosiose ugdymo programose (1997) yra rašoma, kad šiuolaikinė Lietuvos mokykla yra savarankiška, tvarkoma remiantis demokratijos principais, savo gyvenimą grindžianti humanizmo principais ir bendrosiomis žmonių vertybėmis, iškeltų ugdymo tikslų siekianti mokinių, jų tėvų bei mokytojų bendruomenė. Šioje ugdymo įstaigoje vyksta intensyvus mokinių, mokytojų tarpusavio, mokinių ir mokytojų, kitų institucijų, mokinių tėvų bendravimas ir bendradarbiavimas. Šiandieninėje visuomenėje labai svarbu gebėti dirbti komandoje, gerbti kito asmens nuomonę, mokėti įvertinti savo indėlį į bendrą darbą ir pasiektus rezultatus. V. Lapeškieienė (1996) akcentuoja bendradarbiavimo svarbą mokymo(si) procese – mokykloje reikia mokyti(s) savo individualius poreikius derinti su grupės, kurioje dirbi, interesais, leisti kiekvienam atskleisti savo gebėjimus. Mokymo(si) bendradarbiaujant idėjos akcentuojamos ir tokiuose Lietuvos Respublikos švietimo dokumentuose, kaip Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos ir išsilavinimo standartai XI-XII klasėms (2002), Bendrojo išsilavinimo standartai (1997) ir kt.

Švietimas (bendrasis, profesinis, religinis, kultūrinis ir kt.) – tai „žmogaus socialinės patirties gausinimas, skatinimas vertinti bei suprasti pasaulio reiškinius ir elgtis taip, kaip siūlo švietėjai“ (Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2007, p. 182). Autorės reziumuoja, kad švietimas gali būti suprantamas kaip naujos informacijos skleidimas (t. y. veikla) ir kaip visuomenės institucija (kultūros reprodukcija).

Pagrindiniame LR švietimą reglamentuojančiame valstybės įstatyme – LR švietimo įstatyme (2011 m. redakcija) švietimo misijos apibrėžime rašoma, kad „švietimas – veikla, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus. <...> Švietimas, kaip asmens, visuomenės ir valstybės ateities kūrimo būdas, grindžiamas žmogaus nelygstamos vertės, jo pasirinkimo laisvės, dorinės atsakomybės pripažinimu,

demokratiniais santykiais, šalies kultūros tradicijomis. Švietimas saugo ir kuria tautos tapatybę, perduoda vertybes, kurios daro žmogaus gyvenimą prasmingą, visuomenės gyvenimą – darnų ir solidarų, valstybės – pažangų ir saugų“. Šiame švietimo sąvokos apibrėžime atsispindi pateikti pagrindiniai šalies švietimo sistemos organizavimo principai, kuriais remiantis siekiama kurti Lietuvos ateitį, t. y.:

- tradicijos;
- humaniškumas;
- pasirinkimo laisvė bei atsakomybė;
- demokratinų santykių principai.

LR Švietimo įstatyme (2011 m. redakcija) taip pat yra pateikti švietimo tikslai, kurie pagal tematiką gali būti grupuojami taip:

- ugdomas asmenybės idealas (kiekvienam asmeniui išugdyti vertybines orientacijas, kurios leistų tapti doru, siekiančiu žinių, savarankišku, atsakingu ir patriotiškai nusiteikusiu žmogumi);
- ugdomi asmens gebėjimai (išlavinti gyvenimui reikalingus komunikacinius gebėjimus, padėti perimti žinių visuomenei būdingą informacinę kultūrą, užtikrinti valstybinės kalbos, užsienio, gimtosios kalbos mokėjimą, informacinę raštingumą, taip pat ir šiuolaikinę socialinę kompetenciją ir gebėjimus savarankiškai kurti savo gyvenimą);
- nuolatinio mokymosi poreikis (nustatyti kiekvieno asmens kūrybinius gebėjimus ir padėti jam įgyti kompetencijų ir kvalifikaciją, atitinkančią šiuolaikinę kultūros ir technologijų lygį, padedančią įsitvirtinti ir sėkmingai konkuruoti darbo rinkoje, perteikti technologijų, ekonomikos, verslo kultūros pagrindus, sudaryti sąlygas nuolat tenkinti pažinimo poreikius ir tobulėti mokantis visą gyvenimą);
- kultūros vertybių perteikimas ir kultūrinio tapatumo ugdymas (kiekvienam asmeniui perteikti tautinės ir etninės kultūros pagrindus, viso pasaulio humanistinės kultūros tradicijas ir vertybes, sudaryti sąlygas tautinei savimonei, dorovinei, estetinei, mokslinei kultūrai, pasaulėžiūrai formuotis, nuolatinį vertybių kūrimą ir kt.);
- pilietinis ir politinis ugdymas (sudaryti sąlygas įgyti demokratijos tradicijas, kurios įkūnija pilietinės ir politinės kultūros pagrindus, išplėtoti gebėjimus ir patirtį, būtiną kaip kompetetingam LR piliečiui, Europos ir pasaulio bendrijos nariui);

- švietimo vaidmuo šalyje (stiprinti visuomenės galias užtikrinant ūkio, aplinkos ir žmogiškųjų išteklių darnų vystymąsi, vidinį ir tarptautinį ūkio konkurencingumą, nacionalinį saugumą ir demokratinės valstybės raidą).

Šiuos Švietimo įstatyme pateiktus švietimo tikslus, remiantis jų formulavimo perspektyvomis, galima pergrupuoti į tokias grupes:

1. tradiciniai pagrindinėmis švietimo funkcijomis pagrįsti tikslai, t. y. perteikti kultūrą (žinias, vertybes, tradicijas), parengti žmogų savarankiškam gyvenimui, skatinti visuomenės bei valstybės raidą;
2. tradiciniai bendrosiomis valstybinės švietimo sistemos vertybėmis pagrįsti tikslai, t. y. švietimo prieinamumas, kokybė;
3. tradiciniais asmens ugdymo idealais pagrįsti tikslai, t. y. doras, išsilavinęs, atsakingas ir pan. pilietis;
4. sėkmingam gyvenimui šiuolaikinėje visuomenėje būtinais gebėjimais ir nuostatomis pagrįsti tikslai, t. y. socialinės, komunikacinės, informacinės ir kt. kompetencijos, mokymasis visą gyvenimą;
5. nacionaliniais valstybės išlikimo poreikiais grįsti tikslai, t. y. tautinės kultūros pagrindų perdavimas, tautinio tapatumo ugdymas, solidarumo, pilietinio aktyvumo ugdymas;
6. aktualių visuomeninių problemų sprendimo poreikiu pagrįsti tikslai, t. y. naujovių kūrimas ir taikymas, visuomenės verslumas.

Apibendrinant švietimo tikslus, išvelgiamas kultūros perdavimo vaidmuo, inovacijų poreikis, kartu pabrėžiant ir švietimo socialinį vaidmenį – socialinę sanglaudą, teisingumą ir demokratiškumą.

„Šalies viziją numatyta įgyvendinti trijose srityse – sumanios visuomenės, sumanios ekonomikos ir sumanaus valdymo. Švietimui aktualiausios – sumanios visuomenės – srityje išskirtos trys visuomenės ugdymo kryptys: 1) veikli, 2) solidari, 3) besimokanti visuomenė“ (*Švietimo raidos Lietuvoje išvalgos*, 2013, p. 8), todėl galima išskirti tris pagrindines veiksmų grupes, kurios turi įtakos švietimo tikslų įgyvendinimui – veiklumas, solidarumas ir mokymasis visą gyvenimą.

„Solidari visuomenė yra bendrų tikslų, įsipareigojimų, interesų, simpatijos, draugystės, pasišventimo kitiems, pasitikėjimo jais ir geranoriškumo siejama visuomenė, <...>“ (*Švietimo raidos Lietuvoje išvalgos*, 2013, p. 11). Solidarios visuomenės sąvoką galima apibrėžti keliais aspektais:

- visuomenės savivoka – istorinė, politinė, kultūrinė, tautinė;

- pozityvūs narių tarpusavio santykiai – pasitikėjimas vienas kitu, geranoriškumas, pagarba, tolerancija;
- bendrystė ir bendruomeniškumas – gebėjimas bendradarbiauti, susitelkti, padėti kitiems sprendžiant problemas bei kuriant ateitį;
- socialinė atsakomybė – gebėjimas įsipareigoti, rūpintis;
- pilietinis aktyvumas – noras bei gebėjimas dalyvauti viešajame gyvenime, savivaldoje, valstybės valdyme.

Veikli visuomenė – „sveika (įvairiais aspektais), stipri, energinga, motyvuota (<...>), pasitikinti savo galiomis ir gebanti jas panaudoti, kūrybinga (<...>) visuomenė, susidedanti iš savivaldžių bendruomenių ir besimokančių organizacijų“ (*Valstybinė švietimo strategija 2013–2022m.: tikslai, problemos, tobulinimo kryptys*, 2012, Nr. 17, p. 4).

Besimokanti visuomenė – „tai visuomenė, kurioje kiekvienas asmuo mokosi visą gyvenimą: nuolat atnaujina savo žinias ir gebėjimus, atsižvelgdamas į kintančias gyvenimo aplinkybes ir ateities iššūkius“ (*Švietimo raidos Lietuvoje įžvalgos*, 2013, p. 12). Išskiriami tokie pagrindiniai besimokančios visuomenės aspektai:

- mokymosi vertės pripažinimas;
- mokymosi tęstinumas;
- gebėjimas mokytis – gebėjimas planuoti, inicijuoti, organizuoti mokymąsi;
- turtinga mokymosi struktūra;
- lanksčios mokymosi rezultatų kaupimo ir pripažinimo sistemos;
- žinių kūrimas ir sklaida.

Taigi apibendrinant galima teigti, kad yra daug būdų švietimo tikslams įgyvendinti ir labai daug įvairių veiksnių lemia tų tikslų įgyvendinimą, pavyzdžiui, tapatumo jausmas, pasitikėjimas, susitelkimas, bendradarbiavimas, aktyvus dalyvavimas visuomeninėje veikloje, kūrybingumas, inovatyvumas, nuolatinis mokymasis ir t. t.

1.2. Švietimo kokybės samprata

Pastaruoju metu laikomasi nuomonės, kad ne tik gaminys, bet ir vartotojui teikiama paslauga turi būti kokybiška ir, kaip teigia M. Vilkonienė (2007), kadangi paslauga ar produktas yra skirtas vartotojui, tai kokybę galima apibūdinti kaip prekės ar paslaugos atitikimą vartotojų poreikiams. Todėl kokybė kiekvienoje gyvenimo srityje yra labai svarbi ir užima svarbią vietą, taip pat kokybė

yra labai svarbi ir švietimo srityje, nes švietimo kokybė bei „jos užtikrinimas yra daugelio šalių politinių diskusijų objektas ir prioritetas, nes kokybiškas švietimas suvokiamas kaip visuomenės gerovės kūrimo pagrindas“ (*Švietimo kokybė*, 2013, p. 1). Tačiau vieningos kokybės apibrėžties nėra, todėl ne išimtis, jog nėra visuotinai nustytos švietimo kokybės sampratos, todėl ji yra įvairiareikšmė ir kintanti.

Bendraja prasme kokybės sąvoką, remiantis A. Kaziliūno teigimu, kuris kokybę aiškina remdamasis tarptauriniu standartu, gali apibrėžti, kad kokybė – „tai turimų charakteristikų visumos ir reikalavimų atitikimo laipsnis“ (2006, p.11). Trumpiau tariant: „kokybė – tai vartotojo patenkinimo lygis“ (Kaziliūnas, 2006, p. 11).

A. Gumuliauskienė švietimo kokybę apibrėžia, kad tai „kaip nuolatinis tobulėjimas ir mokymasis, yra veiklos ir įsitikinimų kelias, pabrėžiantis nuolatinių tobulėjimo paieškų svarbą, akcentuojant švietimo paslaugas teikiančių organizacijų atsakomybę dėl veiksmingo savo paskirties realizavimo“ (2014, p. 20).

M. Barkauskaitė ir R. Bruzgelevičienė (2004) šią sąvoką apibrėžia kaip požymių visumą, kuri leidžia spręsti, kaip viena ar kita švietimo įstaiga ar atskiri jos padaliniai vykdo savo paskirčiai būdingus nacionalinius ir regioninius tikslus, ar jų veikla atitinka ugdytinių / klientų poreikius, Europos Sąjungos, pasaulio šalių švietimo tendencijas, ar šios įstaigos siekia naujovių ir nuolatinio tobulėjimo.

Švietimo kokybės sampratą viename savo darbų apraše ir V. Lamanauskas, cituodamas kitą mokslininkę, ir teigia, kad švietimo kokybė – tai „socialinė ir psichologinė kategorija, nusakanti švietimo proceso visuomenėje bei konkrečiai asmenybei lygį ir kartu rezultatą, kartu rezultato bei poreikių ir lūkesčių atitikimą“ (2004, p. 39).

Gausybė kokybės apibrėžimų, sampratų sąlygoja pastarųjų apibrėžimų skirstymą į tokias pagrindines grupes (*Švietimo kokybė*, 2013) – kokybė kaip:

- išskirtinumas, pranašumas;
- tobulumas;
- defektų nebuvimas;
- atitikimas paskirčiai;
- ekonominis naudingumas;
- pakitimas arba pridėtinė vertė;
- atitikimas reikalavimams arba standartams;
- vartotojų poreikių tenkinimas.

Taip pat mokslinėje literatūroje išskiriami ir švietimo kokybės pagrindiniai aspektai – veiksmingumas, efektyvumas, teisingumas, tinkamumas, pritaikomumas, kurie apima visų, su švietimu susijusių, interesų grupių požiūrius ir socialines veiklas.

Lietuvoje, siekiant sukonkretinti švietimo kokybės sąvoką, 2008 m. buvo priimta Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcija, kurioje susisteminta ir supaprastinta švietimo kokybės samprata ir apibrėžiama kaip pageidaujami rezultatai, pasiekti priimtinu būdu.

Švietimo kokybę lemia atskirų švietimo sistemos elementų kokybė, jų tarpusavio santykiai bei dermė: „Švietimo kokybę lemia daugelis veiksnių, tarp jų ir švietimo organizavimas bei valdymas, švietimo finansavimas, formaliojo ir neformaliojo ugdymo turinys, pedagogų kompetencija ir infrastruktūra“ (*Švietimo raidos Lietuvoje išvalgos*, 2013, p. 61).

„Mokyklos veiklos kokybės įsivertinimo procesas Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose pamažu tampa sudedamąja mokyklos veiklos ir vadybos dalimi“ (*Švietimo raidos Lietuvoje išvalgos*, 2013, p. 61).

Apibendrinant švietimo kokybės teorinius aspektus, galima teigti, kad švietimo kokybė atitinka tuos pačius kriterijus kaip ir paslaugų kokybė, nes švietimo kokybė yra orientuota į konkretų asmenybės lygį, jo poreikių ir lūkesčių atitikimą.

1.3. Mokymo metodai ir jų samprata

Mokslinėje literatūroje randama įvairių mokymo(si) metodų sąvokos aiškinimų. Mokymo metodai, anot V. Rajecko, – tai „tarpusavyje susiję mokytojo bei mokinių veiklos būdai, kuriais mokiniai, mokytojo vadovaujami, įgyja žinių, mokėjimų bei įgūdžių, yra lavinami ir auklėjami“ (1997, p. 6), o N. L. Gage ir D. C. Berliner (1994) mokymo metodą apibūdina kaip pasikartojančių mokytojų veiksmų modelį, kuris gali būti pritaikytas dėstant įvairius dalykus ir kuris yra būdingas daugiau nei vienam mokytojui.

Šiandieninėje ugdymo sistemoje yra sukurta ir siūloma pamokose taikyti įvairiausių mokymo(si) metodų, kurių pasirinkimas gali priklausyti nuo mokymo tikslų, mokytojo darbo pobūdžio, mokinių pažangumo ir kt.

Mokymo metodų klasifikacijos priklauso nuo mokymo kriterijų, kuriais remiantis yra dėstoma. Pats paprasčiausias ir populiariausias mokymo metodų klasifikavimas daugelį metų buvo siejamas su „žinių šaltinio kriterijumi: žodis, vaizdas, praktinė veikla. Tuo pagrindu daugelis mokslininkų mokymo metodus skirsto į žodinius, vaizdinius ir praktinius“ (Galkienė, Cijūnaitienė, 2007, p. 77).

Tačiau aktyviai spartėjanti mokslo ir technikos raida ir socialinių santykių progresas suformavo naujus reikalavimus jaunajai Lietuvos kartai. Todėl remiantis A. Galkiene ir A. Cijūnaitiene (2007), kasdien vis labiau pasisakoma už mokyklų humanizavimą, kuris remiasi kiekvieno mokinio esminių poreikių patenkinimu (pagarbos, meilės, saugumo, poreikio mąstyti, kurti skatinimas ir kt.). Tačiau šiam procesui įgyvendinti vien tradicinių mokymo metodų nepakanka ir į mokymo metodų sąrašą pamažu prisijungia ir šiuolaikiniai, t. y. aktyvaus mokymo(si), metodai.

Įvairiuose Lietuvos švietimo sistemą reglamentuojančiuose dokumentuose, pavyzdžiui, Lietuvos švietimo koncepsijoje, Lietuvos švietimo įstatyme, Bendrojo išsilavinimo standartuose ir pan., akcentuojami aktyvią mokinio veiklą, bendradarbiavimą, kūrybiškumą, savarankiškos ir atsakingos asmenybės formavimą skatinantys ugdymo metodai. Šiuo aspektu ypač patrauklūs šiuolaikiniai – aktyvaus mokymosi – metodai. „Atsižvelgiant į dabartinį švietimo kontekstą ir kompetencijų poreikį, pedagogai yra skatinami taikyti aktyviojo mokymo(si) metodus, kurie padeda pažadinti mokinių smalsumą, įgyti bendravimo įgūdžių, plėtoti kūrybingumą ir savarankiškumą“ (*Švietimo raidos Lietuvoje išvalgos*, 2013, p. 90).

G. Gedvilienė ir V. Zuzevičiūtė (2007) pateikia nemažai aktyviųjų mokymo(si) metodų, kuriuos siūlo mokytojams integruoti į tradicinius ugdymo metodus, norint pajvairinti pamokas, pavyzdžiui: minčių lietus, debatai, užesio grupės, interviu, seminaras, sniego gniūžtė, mokymasis drauge, kampai ir kt.

Apie aktyvius mokymo(si) metodus, įvardijant juos mokymo(si) bendradarbiaujant metodais, taip pat rašo ir M. Teresevičienė ir G. Gedvilienė (1999) ir pastaruosius skirsto į tris pagrindines grupes:

1. Diskusijų grupės ir grupių metodai:

- mokymasis drauge;
- ekspertų metodas;
- grupinis tyrimas;
- mozaika;
- ketvertas;
- bendras piešinys;
- kampai.

2. Mokymasis komandose:

- komandiniai žaidimai;
- bendradarbiavimas integruojant skaitymą ir rašymą;

- mokinių komandos ir individualios pastangos;
- individualus mokymasis komandai padedant.

3. Aktyvaus dalyvavimo metodai:

- spontaniška diskusija;
- „sužymėti kartu“;
- pakartojimas bendradarbiaujant;
- darbas poromis;
- „kalbėti per mikrofoną“;
- žetonai, suteikiantys teisę kalbėti;
- ir kt.

Nors aktualizuojamas šiuolaikinis ugdymo metodų taikymas pamokose, mokytojai skatinami juos taikyti, bet „šiuolaikinių didaktų centro atlikto tyrimo „Kritinio mąstymo ugdymo principų integravimas į Lietuvos bendrojo ugdymo sistemą“ (2010) rezultatai parodė, kad mokytojas yra pagrindinis informacijos šaltinis – kalba, demonstruoja ir iliustruoja. Į aktyvųjų mokinių mokymąsi ir kritinio mąstymo ugdymą orientuotus metodus (pavyzdžiui, darbas mažose grupėse, projektinė veikla, tyrimai) mokytojai taiko palyginti retai“ (*Švietimo raidos Lietuvoje išvalgos*, 2013, p. 90).

2. BENDRAVIMAS IR BENDRADARBIAVIMAS KAIP VIENAS IŠ ŠVIETIMO TIKSLŲ ĮGYVENDINIMO VEIKSNIŲ

2.1. Bendravimo ir bendradarbiavimo samprata švietime

Lotynų kalba *communicare* reiškia dalintis, daryti bendru. Šis lotyniškas žodis, savo ruožtu, susijęs su žodžiu, kilusiu iš lotynų kalbos, *communis*, kuris reiškia bendras, bendruomenė, bendrija (Kuzavinis, 2007).

Bendravimo svarbą kiekvieno žmogaus gyvenime akcentuoja pačių įvairiausių mokslo krypčių, tokių kaip religijos, filosofijos, psichologijos, pedagogikos ir kt. teorijos ir pažymi, kad svarbią ir reikšmingą vietą bendravimas užima ir ugdymo procese.

Bendravimas ir bendradarbiavimas yra gana panašios, bet netapačios sąvokos, todėl literatūroje randama įvairių šių sąvokų apibrėžimų. Ne vienas Lietuvos ir užsienio mokslininkas tyrinėjo bendravimą, dėstė jo sampratą bei svarbą.

Bendravimas – tai gana sudėtingas procesas, kurį galima apibrėžti įvairiais aspektais.

Bendravimas – „tai procesas, kada per kalbą žmonės siekia suprasti vieni kitų suvokimą, idėjas, patirtį. Bendraudami du žmonės tampa vienas nuo kito priklausomi ir per bendravimo aktą kuria tarpusavio santykius“ (Teresevičienė, Gedvilienė, 2003, p. 58). Nors monografijos autorės pažymėjo, jog bendravimas nėra vien tik informacijos keitimasis žodine forma – bendravimas taip pat gali būti ir nežodinis, t. y. žmogaus elgesys (gestai, mimika, laikysena ir t. t.).

Dar bendravimas apibrėžiamas kaip žmonių santykių forma. Bendraudami žmonės keičiasi patirtimi, nuomonėmis, daro bendrus darbus. Be visa to, bendravimas – tai informacijos šaltinis ir žmogaus elgesio reguliatorius. Tokią nuomonę apie bendravimą savo moksliniuose darbuose pateikė S. Dapkienė (2003), M. Teresevičienė, G. Gedvilienė (2000), R. Dobranskienė (2002), O. Jacikevičienė, L. Rupšienė (1999), S. Kagan (1992). Jog bendravimo metu informacijos siuntėjai ir gavėjai vienas kitą veikia žodžiais, jau minėtiems mokslininkams pritaria ir profesorius A. Gaižutis (1993).

Labai konkrečiai bendravimo sampratą ir svarbą, vietą žmogaus gyvenime traktuoja Kęstutis Miškinis, kuris bendravimą laiko svarbiausiu gebėjimu žmogaus gyvenime. Anot K. Miškino, bendravimas – „viena pagrindinių žmogaus vertybių, t. y. tai, ką žmogus laiko svarbiausiu ir labiausiai vertina“ (1998, p. 108), nes be bendravimo būtų neįmanomas joks profesinis pasirengimas ir tobulėjimas, nebūtų vykdoma jokia kuriamoji veikla.

Pasak V. Savickytės, bendravimas mokyklos aplinkoje – tai „ir veiklos rūšis, ir žmonių santykiai. Pirmuoju atveju – tai asmenybės ugdymas arba jos socializacija – ilgas laipsniškas procesas, kai gimęs vaikas įtraukiamas į sudėtingą visuomeninių santykių sistemą, kurioje pats aktyviai veikia, nuolat sąveikaudamas su jį supančiu pasauliu. Asmeninių santykių prasme, kaip teigia psichologai, bendravimas – tai tarpusavio sąveika, sudėtingi įvairialypiai žmonių kontaktai, atsirandantys dėl bendros veiklos poreikių“ (1996, p. 76).

Socialinių mokslų daktarė Romualda Dobranskienė pedagoginį bendravimą interpretuoja „kaip bręstančios ir subrendusios asmenybės sąveiką, kurioje ugdomas ugdytojo poveikis ugdytiniui. Jo metu ugdytinis ir ugdytojas keičiasi veiklos rezultatais (žiniomis, mintimis, patirtimi, jausmais, nuostatomis), vienas kitą suvokia ir pažįsta“ (2002, p. 41).

Vokiečių filosofo Arno Anzenbacher teigimu, bendravimas arba komunikacija, tai betarpiški žmonių tarpusavio santykiai, kuriuos vystydami jie pripažįsta vieni kitus esant asmenybes ir auklėja vieni kitus, skatina save išreikšti, taip sudarydami vieni su kitais bendrijas (1992). Pastarajam antrina J. Morkūnienė ir teigia, jog žmogus savo siekį būti pačiu savimi įprasmina per santykį su kitais, per veiklą, per bendravimo filosofiją (1995).

Kitas šios sąvokos aiškinimas bendradarbiavimą interpretuoja kaip specifinę bendravimo formą. Pavyzdžiui, J. Leonavičius *Sociologijos žodyne* rašė: „bendradarbiavimas yra bendravimas, kurio metu asmenys padeda realizuoti vienas kito poreikius“ (1993). S. Dapkienės vertinimu, bendradarbiavimas – tai ypatinga žmonių santykių forma, kai jie keičiasi patirtimi, informacija, sugebėjimais, įgūdžiais (1998). M. Teresevičienė ir G. Gedvilienė bendradarbiavime akcentuoja vieno kitam poveikį. Autorės pabrėžia, jog bendradarbiavimas – tai žmonių betarpiškų santykių sritis, jie bendrauja kaip Tu ir Aš, taip pripažindami vieni kitus esant asmenybėmis, auklėdami vieni kitus, skatindami išreikšti save, jie bendradarbiauja vieni su kitais, siekdami bendro tikslo, sudarydami socialinę sąsają su kitais žmonėmis (1999).

Teigiama, kad bendradarbiavimas atsiranda tik tuomet, kai individus ar grupes sieja bendros idėjos, kai tarp jų yra sukuriami santykiai, kurie paremti lygiomis teisėmis bei pasitikėjimu ir bendro tikslo siekimu. Beveik vieningą bendradarbiavimo sampratą aptaria V. Targamadzė (1999), M. Teresevičienė, G. Gedvilienė (1999), Arends (1998) ir kt., pasak jų, bendradarbiavimas interpretuojamas kaip darnios veiklos siekis su kitais, kaip pasirengimas padėti siekiant bendro tikslo. Tai elgesys ir procesai, kurie suprantami kaip vykdomos veiklos pagrindas kurti ir išlaikyti tvirtas demokratines bendruomenes. Bendradarbiavimo atsiradimą sąlygoja santykių kūrimas, paremtas lygiomis teisėmis bei pasitikėjimu.

Apibendrinant įvairių šalių mokslininkų aiškinimus, bendravimas civilizuotoje, išsivysčiusioje visuomenėje yra visuotinis. Intensyviausiai bendraujama ir abipusiai santykiečiai palaikomi keičiantis informacija, nuomonėmis, vertybėmis nedidelėse grupėse, o bendradarbiavimas suprantamas kaip bendras asmenų ar grupių veiklos vykdymas siekiant bendrų pastarųjų tikslų. Juk „įdėmiau pažvelgus, matyti, kad beveik visa žmogaus veikla yra bendradarbiavimas. Mes kalbame bendra kalba, turime įstatymus, pagal kuriuos elgiamės. Mes gyvename šeimose ar praleidžiame laiką įvairiose visuomeninėse bendruomenėse, susietose tarpusavyje mūsų bendrų interesų <...>“ (Teresevičienė, Gedvilienė, 2003, p. 59).

2.2. Mokymas(is) bendradarbiaujant kaip vienas iš efektyviausių šiuolaikinių mokymo metodų

B. Bitinas (2011) teigia, kad mokymo fenomenas interpretuojamas kaip dėstymo (t. y. mokytojo veiklos) ir mokymosi (t. y. mokinio veiklos) sąveika, pabrėždamas, jog dėstymas yra pedagoginis vadovavimas mokinių mokymuisi.

Mokymasis – tai „specifinė veikla, rimtas, dažnai nelengvas, reikalaujantis nemažo jėgų įtempimo, daug pastangų ir laiko darbas“ – teigia Vladas Rajeckas (1986, p. 4). Taip pat V. Rajeckas (1986) akcentuoja, darbo produktyvumą, kuris tiesiogiai priklauso nuo pačio žmogaus noro dirbti (mokinių noro mokytis). Pažymima, jog itin svarbu, kad mokiniai norėtų išmokti, sąmoningai siektų žinių ir noriai, įtempę jėgas ir visomis valios pastangomis ryžtingai dirbtų, jausdami atsakomybę už savo veiklos rezultatus. Tai reiškia, kad labai svarbus veiksnys mokymosi procese yra motyvacija arba teigiamas požiūris į mokymąsi.

Motyvacijos sąvoka gana abstrakti ir ją apibrėžti nėra lengva, nes tai vidinis ir subjektyvus kiekvieno asmens dalykas. Kaip pastebi R. I. Arends (1998), dauguma patyrusių mokytojų supranta motyvacijos reikšmę ir suvokia, kad tai yra vienas iš svarbesnių mokinio elgesį lemiančių veiksnių. Mokymosi motyvacija – „vidinių mokymosi paskatų sistema ir jų vykimasis. <...>. Pasak A. Helmke, „motyvai (nuolatinis pirmenybės teikimas tam tikroms paskatomis) yra individualūs ir išreikšti skirtingu lygiu“ (2012, p. 192), t. y. motyvai gali būti teigiami, pavyzdžiui, viltis, ir neigiami – baimė. Pirmieji motyvai mokytis susiję su pačiu mokymusi, vėliau motyvacijai įtakos turi domėjimasis mokykla, kolektyvo gyvenimas, paskui užmokyklinis gyvenimas, aplinka, gyvenimo, profesijos perspektyvos“ (Jovaiša, 1993, p. 128).

Be motyvacijos taip pat svarbus ir teigiamas požiūris į mokymąsi, kurio aktualumą V. Rajeckas dėstė jau 1986 m., jog tai yra „teisingas mokslinių žinių vertinimas, jų reikšmės supratimas, tų žinių poreikis ir sąmoningas siekimas jų įgyti“ (p. 5), paminėdamas faktą, kad dažnu atveju mokinių susidomėjimą mokslu, norą mokytis, jų interesą žinioms lemia tai, kaip yra dėstoma pamoka, kaip yra organizuojamas pats jų mokymosi procesas ir kokie yra santykiai tarp mokinių ir mokytojo. Taigi moksleivių požiūris į mokymąsi formuojasi mokymosi metu ir mokymą tobulinti, stengtis kuo geriau jį organizuoti yra būtina, nes tai pagrindinė mokinių motyvacijos, teigiamo požiūrio į mokymąsi prielaida.

„Mokymasis, <...>, turi būti derinamas su mokymusi, t. y. su paties mokinio siekimu pasisavinti žinias, su jų pačių sąmoninga veikla, atsakomybės už mokymosi rezultatus ugdymu“ (Rajeckas, 1986, p. 7). Taigi, mokymasis gali būti suprantamas ir interpretuojamas kaip interaktyvus, dinamiškas ieškojimo procesas, kuris vyksta tyrinėjant ir sąveikaujant su aplinka.

Pastebėta, kad darbas grupėse labai stimuliuoja naujų idėjų kūrimą – vieno grupės nario idėja skatina naujus ir vis įvairesnius kitų tos pačios bendradarbiaujančios grupės narių pasiūlymus. Daugėjant idėjų, gerėja jų kokybė, nes mokiniai vis labiau įsigilina į problemą.

Bendradarbiavimas siekiant įgyti naujų žinių siekia giliausius žmonijos istorijos klodus. Praėjo nemažai laiko, kol mokymosi bendradarbiaujant arba mokymosi grupėse idėjos išaugo į konkrečią dabar švietimo sistemoje plačiai paplitusią dabartinio pedagoginio ugdymo kryptį.

„Mokymosi grupėse bendradarbiaujant tyrinėjimo pradžia laikoma apie 1970 m. Nuo to laiko sukurta nemažai mokymo metodų, tyrinėta mokomųjų grupių specifika, besimokančiųjų jose tarpusavio sąveika, – tą daro nemažas būrys tyrinėtojų ir praktikų JAV, Kanadoje bei kitose šalyse. Į bendradarbiavimo metodikos kūrimo procesą įsitraukę mokslininkai iš įvairių pasaulio šalių“ (Teresevičienė, Gedvilienė, 1999, p. 14). Bendradarbiavimo ugdymo procese klausimas aktualus ne tik Lietuvoje, bet ir kitose šalyse, kurios turi pakankamai gerai išvystytą bendradarbiavimo praktiką bei jo idėjų taikymo patirtį.

Didelio pedagogų dėmesio Lietuvoje susilaukė bendradarbiavimas kaip grupinio mokymo metodas, pavyzdžiui, diskusijos, grupinio tyrimo ir kt. Vieni pedagogai į tokį mokymo metodą žiūri kaip į principą, kiti – kaip į ugdymo modelį, metodą.

Mokymo(si) bendradarbiaujant metodų⁴ tikslas – ugdyti mokinių aktyvumą, iniciatyvą, kūrybinį mąstymą, savarankiškumą, domėjimąsi, socialinius įgūdžius. M. Teresevičienė ir

⁴ Mokymo metodai – „tarpusavyje susiję mokytojo bei mokinių veiklos būdai, kuriais mokiniai, mokytojo vadovaujami, įgyja žinių, mokėjimų bei įgūdžių, yra lavinami ir auklėjami“ (Rajeckas, 1997, p. 6).

G. Gedvilienė (1999) skirsto grupinio mokymo (mokymo(si) bendradarbiaujant) metodus į tris pagrindines grupes:

1. diskusijų grupės ir grupių projektai (tai mokymasis drauge, grupinis tyrimas, bendras piešinys, mozaika, ekspertų metodas, ketvertas, kampai);
2. mokymasis komandose (tai įvairūs komandiniai žaidimai – varžybos, bendradarbiavimas integruojant skaitymą bei rašymą, individualus mokymasis komandai padedant, individualios mokinių ir komandos pastangos);
3. aktyvaus dalyvavimo metodai (tai spontaniška diskusija, pakartojimas bendradarbiaujant, žetonai, suteikiantys teisę kalbėti).

Mokymasis bendradarbiaujant yra svarbus suaugusiųjų ar moksleivių mokymosi rezultatams, socializacijai, mokinių gebėjimui kritiškai mąstyti.

Mokymasis bendradarbiaujant apibrėžiamas kaip „mokymo būdas, kai mokiniai dirba mišriose (nevienodų gebėjimų) grupėse ir iš dalies vertinami pagal grupės, o ne individualiąsias pastangas ar sėkmę“ (Bitinas, 2011, p. 54). Tai reiškia, kad dirbami tokiose grupėse mokiniai mokosi vieni iš kitų, „<...> mokiniai, būdami grupėse, neišvengiamai stebi vienas kito elgesį, darbo būdus ir sąmoningai ar nesąmoningai tam tikrus elementus pritaiko savo mokymosi stiliui. Kito asmens stebėjimas daro įtaką ir stebinčiojo elgesiui. Tokia įtaka, atsirandanti dėl ypač glaudžios sąveikos tarp bendradarbiaujančios grupės narių, tampa nepaprastai svarbi visame mokymo ir mokymosi procese“ (Teresevičienė, Gedvilienė, 1999, p.14). Dirbant grupėse svarbus bendradarbiaujančiųjų atvirumas, kurį mini ir G. Butkienė ir A. Kepalaitė (1996), atvirumą išskirdamos kaip pagrindinę mokymosi grupėse taisyklę.

Atliktų tyrimų apie mokymo(si) bendradarbiaujant metodų taikymo įtaką mokinių tarpusavio santykiams, mokymosi rezultatams apibendrinime pastebėta, kad žmonės, kurie mokosi bendradarbiaudami, mėgsta vienas kitą ir rodo jiems savo palankumą (Slavin, 1995). Palankumas „svarbu ne tik kuriant psichologinį klasės ar grupės klimatą, bet ir numatant, kaip bendraus moksleiviai bei studentai, priklausantys skirtingoms socialinėms ar etninėms grupėms“ (Teresevičienė, Gedvilienė, 1999, p. 15). Taip pat pastarųjų mokslininkų darbuose minima, kad mokymasis bendradarbiaujant taip pat turi įtakos ir siekiant geresnių mokymosi rezultatų. Grupių tyrimai parodė, kad atsiranda teigiamas mokinių požiūris į mokymąsi ir rezultatai grupėse tampa geresni negu mokantis tradiciniu būdu (1999). Panašų tyrimą, susijusį su mokymo išliekamąja verte, tiksliau atminties tyrimą, aprašė ir Susan Kovalik (1994), pateikdama tyrimo rezultatų duomenis, kurie atspindi, kaip mokiniai įsidėmi perteikiamą informaciją. Remiantis tyrimo rezultatų duomenimis matoma, kad veikiant pasyviai, galima prisiminti tik menką dalį naujos informacijos, o

diskutuojant arba išbandant, atliekant užduotis, galimybės įsiminti informaciją kur kas didesnės, nes prisimenama tik 10% to, ką išgirstame, 15% to, ką matome, 20% to, ką matome ir girdime vienu metu, 40% to, dėl ko diskutuojame, 80% to, ką patiriame praktikos metu, 90% to, ko mes mokome kitus. Tai reiškia, kad skaitymas, klausymas ir stebėjimas yra pasyvūs mokymosi būdai, nes įsimenama mažiau nei 50% gaunamos medžiagos, o kai mokymąsi aptariame su kitais, įsimename net $\frac{3}{4}$ naujos informacijos, tačiau mokymasis padedant kitiems pats efektyviausias, nes jo dėka įsimename beveik viską, ko mokėmės.

Labai didelę įtaką besimokantiems grupėse daro ir pasitikėjimas, kuris yra neišvengiama bendradarbiavimo sąlyga, nes tik pasitikėdami vieni kitais, „besimokantieji atviriau reaguoja, reiškia savo mintis ir jausmus, <...>. Jei kalbėtume apie santykius su mokytoju, jeigu mokiniai tikės, kad yra palaikomi ir jais pasitikima, dirbs daug draugiškiau ir sąžiningiau. Kada pasitikėjimo nėra arba jis menkas, mokiniai jaučiasi sukaustyti, elgiasi nesąžiningai ir išsisukinėja. <...>. Be to, pasitikėjimas kitais susijęs su pasitikėjimu savimi ir stiprina savosios vertės pajautimą“ (Teresevičienė, Gedvilienė, 1999, p. 34). Tai reiškia, kad pasitikėdami savo kolegomis, su kuriais bendradarbiauja bei mokytojais, mokiniai labiau pasitiki ir savimi, savo jėgomis, gebėjimais, didindami pasitikėjimą kitais, atitinkamai didina ir pasitikėjimą savimi, labiau save vertina, taip keldami savo savivertę.

„Mokomosiose grupėse svarbu iškelti tikslus – socialinius ir akademinus. Grupės nariai turi užmegzti tarpasmeninius santykius ir siekti bendro akademinio tikslo. Norint pasiekti užsibrėžtus tikslus, svarbu tobulinti tarpasmeninius ryšius“ (Teresevičienė, Gedvilienė, 1999, p. 27). Apie dvejopą bendradarbiavimo pamokų tikslą rašė ir Z. Žebrauskienė ir I. Grybauskienė, akcentuodamos, kad tokios pamokos turi akademinį ir socialinį tikslus. „Akademiniai tikslai susiję su pažintiniu turiniu bei įgūdžiais, kurių reikia išmokti. Socialiniai tikslai susiję su bendravimo įgūdžiais, kurie išryškėja ir taikomi praktiškai“ (Žebrauskienė, Grybauskienė, 2006, p. 108). Ta pačia tematika tyrinėjo ir Eric Jensen (2009), kuris pabrėžia, kad mokymasis bendradarbiaujant yra labai aktyvus mokymosi procesas, kuriame akademiniai ir socialiniai mokinių įgūdžiai plėtojami tiesioginio mokinių bendradarbiavimo, individualios jų veiklos atsakomybės ir teigiamos tarpusavio priklausomybės dėka. Autorius argumentuoja, jog mokymasis bendradarbiaujant „labai skiriasi nuo kitų grupinių struktūrų – tų, kurių pagrindas yra konkuravimas arba individų raiška. Dažniausiai mokytojų naudojama grupės struktūra yra konkuruojanti grupė“ (Jensen, 1999, p. 203) ir pabrėžia, kad tai nėra blogai, nes gyvename konkurencijos pasaulyje, tačiau rekomenduoja ją naudoti ne daugiau kaip 10-20 proc. viso pamokų laiko (1999). Z. Žebrauskienei, I. Grybauskienei, E. Jensen pritaria ir Ona Jacikevičienė (1997), kuri pritaria šiems mokslininkams ir rekomenduoja atsisakyti

tradicinių ugdymo būdų, kurie yra pagrįsti individualiu darbu bei konkurencija, ir labiau orientuoti ir plačiau taikyti mokymąsi mažose grupelėse.

O. Jacikevičienė ir L. Rupšienė (1999) susisteminusios daugelio viso pasaulio mokslininkų nuomones išskyrė keletą teigiamų mokymosi bendradarbiaujant bruožų, tokių kaip:

- mokymasis bendradarbiaujant yra intensyvesnis;
- pasiekiami geresni mokymosi rezultatai;
- derindami savo pozicijas mokiniai geba priimti teisingesnius sprendimus ir išvengti klaidų;
- stiprėja mokymosi motyvacija, formuojasi teigiamos nuostatos mokymosi atžvilgiu;
- skatinamas mokinių draugiškumas, tolerancija, pagarba skirtingą socialinę patirtį turintiems grupės nariams;
- mokymosi grupėse patirtis perkeliama į kitas gyvenimiškas situacijas, tai reiškia, kad tai, kas išmokta mokykloje, padeda tvarkyti asmeninį gyvenimą už mokyklos sienų;
- palankesnės sąlygos įvairių tipų mokiniams;
- įgyjami tokie socialiniai mokėjimai kaip diskusijų kultūra, argumentavimas, sprendimų priėmimas;
- ir kt.

Praktiškai visi bendradarbiavimą mokymėsi tyrinėję mokslininkai aktualizavo teigiamus mokymosi bendradarbiaujant aspektus, bruožus, tačiau mažai kas mini neigiamą šio mokymo(si) metodo pusę. Pavyzdžiui, V. Zinkienė (1997) aprašė tokius mokinių darbo bendradarbiaujant grupėse trūkumus:

- kai kuriems mokiniams atrodo, kad darbas grupėse – puiki proga paįšdykauti, o mokiniai, kurie dirba rimtai, ima tuo piktintis, nes visas darbas krenta jiems, todėl kyla konfliktinių situacijų;
- skirstant mokinius į grupes darbui, gali atsirasti grupės sudėtimi ar kitais veiksniais nepatenkintų mokinių;
- ir kt.

Tačiau M. Teresevičienė ir G. Gedvilienė (1999) pateikia ir kontraversiško mokymosi grupėse vertinimo variantą, nes, anot mokslininkų, kartais bendradarbiavimo procesas mokymosi eigoje gali būti vertinamas dvejopai – vieniems bendradarbiavimo ypatumai atrodo kaip privalumas, kitiems jie atrodo kaip trūkumai:

1 lentelė. Kontraversiškas bendradarbiavimo vertinimas (Teresevičienė, Gedvilienė, 1999).

Eil. nr.	Mokymosi bendradarbiaujant ypatumai	Palankūs vertinimai	Nepalankūs vertinimai
1.	Vienas kito palaikymo, pastiprinimo atmosfera	Besimokančiajam lengviau įveikti nesklandumus; grupės nariai solidarizuojasi; dėl darnios bendravimo atmosferos, sklandžių idėjų mokinys geriau įsimena mokomąją medžiagą nei mokydamasis individualiai ar su mokytoju.	Mokiniui gali būti nepriimtina, kad jis turi laikytis grupės taisyklių; būtina paklusti grupės nuostatom, jeigu nori joje išlikti; grupės statusas kai kuriems individams gali būti varžantis, trukdantis tobulėti; blogai gali veikti emocinė grupės atmosfera; mokinys gali tapti priklausomas nuo grupės.
2.	Mokinys nuolat jaučia tam tikrą įtampą	Nuolat palaikomas budrumas, nes įprastoje mokymosi aplinkoje jis dažniausiai prarandamas; grupė tarsi išjudina asmenį, jo galimybes, keičia jo mąstymą bei nuostatas.	Grupėje gali atsirasti lyderių, o greta esantieji mažiau aktyvūs gali pajusti įtampą, kuri ne skatins juos pasitempti, bet atvirkščiai, jie stengsis laikytis nuošalyje sprendžiant įvairius klausimus.
3.	Atsiranda mokymosi schemų	Atsiranda noras būti kūrybiškam; grupė turi tendenciją „augti“ spręsdama problemas; ieškoma galimybių geriau išmokti naują medžiagą; besimokantieji tarpusavyje dalijasi savo mokymosi patirtimi.	Kai kuriems grupėje esantiems mokiniams sunku įsisavinti visas naujoves, kurios kitiems grupės nariams reiškia tobulėjimą, žingsnį į priekį.
4.	Besimokantysis grupėje gali pajusti ir įvertinti save kaip asmenį	Dirbant grupėse vyksta intensyvus darbas; grupės nariai įgyja tam tikrą motyvaciją.	Grupės tempas kartais gali neatitikti kai kurių besimokančiųjų galimybių; grupė gali būti netolerantiška tiems, kurie yra per lėti arba atvirkščiai.

Apibendrinant mokymosi bendradarbiaujant sampratą, galima remtis E. Jensen (1999), kuris kalbėdamas apie mokymąsi bendradarbiaujant akcentuoja mokymosi bendradarbiaujant komponentus:

1. teigiama tarpusavio priklausomybė (norėdami pasiekti tikslą (sėkmę), žmonės turi priklausyti vienas nuo kito);

2. tiesioginis bendravimas (siekdami bendro tikslo žmonės privalo vienas su kitu kalbėtis ar efektyviai bendrauti kažkoku kitokiu būdu);
3. asmeninė atsakomybė (geriausias būdas mokyti asmeninės atsakomybės mokantis grupėje yra suteikti mokiniams vaidmenis ar pareigas grupėje);
4. bendro darbo įgūdžiai (minčių reiškimas savais žodžiais, įsiklausymas į savo ar kitų jausmus, mokymasis klausytis, palankumo rodymas, akių kontaktas, dalinimasis savo jausmais, savo priešingos nuomonės reiškimas, grįžtamosios informacijos vertinimas, savęs ir kitų vertinimas);
5. grupinis apsvaistymas (baigiantis pamokai kiekvienas mokinys apibendrina savo pasiekimus, pamokos reikšmę).

Taip pat ir mokslininkai B. Bennett ir R. Arends, kurie tyrinėjo mokymąsi bendradarbiaujant, išskyrė tokius pat penkis svarbiausius mokymosi bendradarbiaujant elementus – teigiamą tarpusavio priklausomybę, asmeninę atsakomybę, glaudžią sąveiką, bendravimo įgūdžius ir vertinimą (Žebrauskienė, Grybauskienė, 2006).

Taigi mokymas(is) bendradarbiaujant – tai toks mokymo(si) modelis, kuriuo siekiama ne tik padėti mokiniams įgyti akademinę žinių bei įgūdžių, bet taip pat paliečiami ir svarbūs socialiniai (bendradarbiavimo) tikslai. Bendradarbiaudami mokiniai daug bendrauja – nuoširdžiai dalijasi išmintimi, patyrimais, nesivaržo ir nerungtyniauja tarpusavyje, tačiau siekia gerai įsisąmoninti kiekvienam individualų ir visiems bendrą tikslą. Mokydamiesi tokiose grupėse vaikai stebi įvairiausių minčių ir veiksmų paletę, plečia ir vertina savo galimybes, patyrimus. Pagrindinė mokymosi bendradarbiaujant taisyklė – būti visiškai atviram savo ir kitų grupės narių patyrimui, nuoširdžiai siekti bendro tikslo, t. y. suformuluoti problemą, išsiaiškinti veiksmo atlikimo būdą, apibendrinti surinktą informaciją, padaryti konkrečius sprendimus, įgyti tam tikrus įgūdžius ir kt.

Žvelgiant į mokymąsi bendradarbiaujant iš psichologinės pusės, toks mokymasis svarbus tuo, kad mokiniai įgauna daug gerų charakterio savybių, t. y. tolerancijos, supratingumo, atvirumo, komunikabilumo, draugiškumo ir daugelio kitų savybių – toks mokymosi metodas svarbus dėl įvairių žmogiškųjų vertybių lavinimo.

Teigiamų mokymosi bendradarbiaujant aspektų gausa lemia tai, kad šio mokymo(si) būdo reikšmė yra visuotinai pripažįstama ir moksliniais tyrimais patvirtinami jo privalumai prieš tradicinį (akademinį) mokymą.

3. MOKYMO(SI) BENDRADARBIUJANT METODŲ TAIKYMO REIŠMINGUMO VYRESNIŲJŲ KLASIŲ MOKINIŲ PASIEKIMAMS EMPIRINIS TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodika, metodologija ir imties charakteristika

Teorinėje šio darbo dalyje atlikta mokslinės literatūros ir šaltinių analizė atskleidė, kad yra pabrėžiama mokymo(si) bendradarbiaujant nauda mokinių mokymosi pasiekimams, tačiau aktyvaus mokymosi metodai, mokymosi bendradarbiaujant metodai Lietuvos mokyklose taikomi dar pakankamai mažai. Daugelis Lietuvos bei užsienio mokslininkų pripažįsta tokio mokymosi būdo naudą ir pataria pedagogams kuo daugiau integruoti pastaruosius metodus.

Tyrimo tikslas – ištirti mokymosi bendradarbiaujant metodų taikymo reikšmingumą vyresniųjų klasių mokinių pasiekimų rezultatams.

Tyrimo metodologinį pagrindą šiame darbe sudaro:

Humanizmo teorija. Tiriant mokinių bendradarbiavimo įtaką pasiekimams buvo remiamasi humanistinėmis nuostatomis, nes, kaip teigia B. Bitinas, pedagogas planuodamas mokinių ugdymo procesą pamokose, pirmiausia atkreipia dėmesį į tai, kaip besimokantieji aiškiai perduoti žinias ir įgūdžius, kaip juos stiprinti, kokių veiksmų imtis, kad užtikrintų ugdymo kokybę. Nemažiau pedagogui, kaip asmenybei, svarbu gebėti tinkamai išauklėti vaikus, formuoti jų vertybes ir pan., kadangi ugdymo proceso valdymo pagrindas – ugdytinių poreikiai, jų savęs vertinimas (Bitinas, 2000). Pedagogas, remdamasis humanistinės pedagogikos idėjomis, geba ne tik geriau pažinti savo ugdomus mokinius, bet ir patenkina jų poreikius, suteikdamas jiems kokybiškas žinias, padėdamas formuoti tinkamas vertybines nuostatas bei pasaulėžiūrą.

Konstruktivizmo teorija. Mokinių pasiekimų vertinimo tematikoje yra svarbi ir konstruktivizmo teorija, kuri akcentuoja, kad tobulinimas yra konstruktivus bei aktyvus procesas. Remiantis šia teorija, besimokantieji yra ne pasyvūs informacijos gavėjai, jie aktyviai konstruoja ir pildo savo žinias, gebėjimus ir įgūdžius, remdamiesi jau turimomis žiniomis. Todėl apibendrinant galima teigti, kad kiekvienas besimokantysis atsirenka jam reikalingas žinias, gebėjimus.

Pragmatizmo teorija. Šios teorijos požiūriu mokymasis – tai individo poreikiai, interesai, gebėjimai. Pragmatizmo šalininkų nuomone, mokymosi kokybė priklauso nuo motyvacijos, kurią sąlygoja pedagogo gebėjimas sudominti ir jo interesai mokinių pasiekimų atžvilgiu (Bitinas, 2005).

Duomenų rinkimo metodai. Tyrimo tikslui pasiekti buvo pasirinktas kiekybinis tyrimas ir duomenų rinkimo metodas – apklausa raštu. K. Kardelio teigimu (2005), kiekybiniam tyrimui

būdinga normatyvinė paradigma, kuri atspindi socialinę realybę objektyviu požiūriu, nes žmogaus elgesys iš esmės yra valdomas taisyklių, todėl tyrimai atliekami remiantis tikslųjų mokslų metodais. Kiekybinį tyrimą K. Kardelis apibūdina kaip struktūrizuotą tyrimą taikant matematinės, statistinės analizės būdus, kuriais apdorojami tyrimo duomenys. Tokiu tyrimu siekiama patvirtinti mokslinės problemos hipotezę.

Anketa apklausai raštu buvo konstruojama remiantis mokslinės literatūros analize ir grindžiama anonimiškumo principu, kad respondentai galėtų sąžiningai ir objektyviai įvertinti ir atsakyti į pateiktus klausimus.

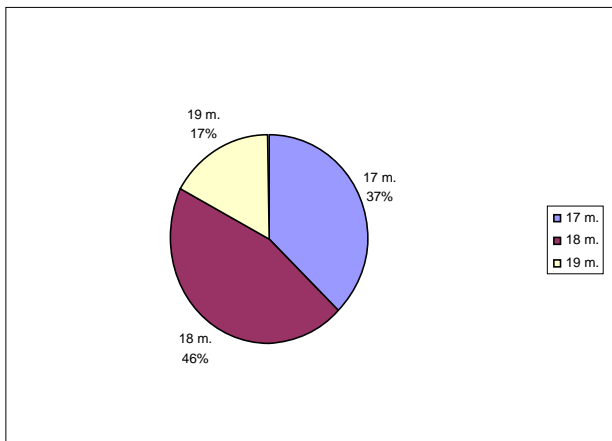
Taigi, organizuojant tyrimą, buvo sudarytas klausimynas (žr. 1 priedas), orientuotas į vyresniųjų (baigiamųjų) klasių mokinius. Klausimyną sudarė 34 klausimai – 5 atviro tipo ir 29 uždaro tipo klausimai, kurie sudarė galimybę respondentams pasirinkti iš pateiktų atsakymo variantų vieną ar kelis, jų manymu, teisingus teiginius.

Tyrimo tikslinė grupė ir imties charakteristika. Organizuojant tyrimą buvo pasirinkta vyresniųjų klasių mokinių tikslinė grupė. Ši grupė yra tipiškiausia tiriamojo požymio atžvilgiu, kadangi tiriamieji gali teisingiausiai ir tiksliausiai pateikti informaciją, nes respondentai yra suinteresuoti siekti kuo geresnių rezultatų ir jie gali įvertinti ir remtis savo sukaupta patirtimi. Atliekant tyrimą, anketos buvo tiesiogiai perduodamos respondentams. Taigi, atlikus apklausą suskaičiuota, jog tyrime dalyvavo 180 vyresniųjų klasių mokinių iš Šiaulių miesto mokyklų.

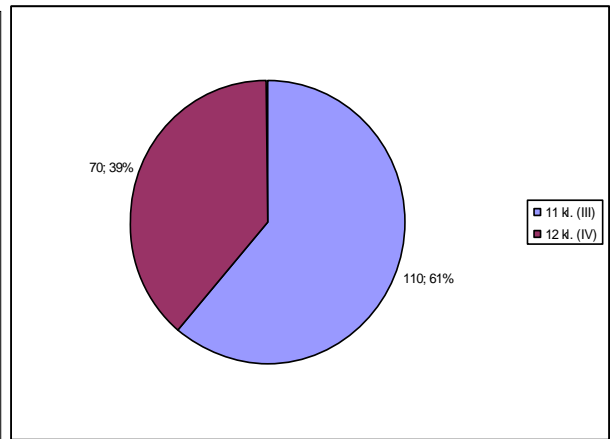
3.2. Mokymo(si) bendradarbiaujant metodų taikymo reikšmingumo vyresniųjų klasių mokinių pasiekimams empirinio tyrimo analizė

Empiriniame tyrime dalyvavo 180 respondentų iš Šiaulių mieste esančių mokyklų. Pirmiausia buvo norima sužinoti respondentų demografinius duomenis: pasiskirstymą pagal lytį, amžių (žr. 1 av.), lankomą klasę (žr. 2 pav.) ir lankomos mokyklos tipą bei jų mokymosi vidurkį (žr. 3 pav.).

Didesniąją dalį tyrime dalyvavusių respondentų sudaro vyriškosios giminės atstovai, t. y. apklausti 97 vaikinai ir 83 merginos.

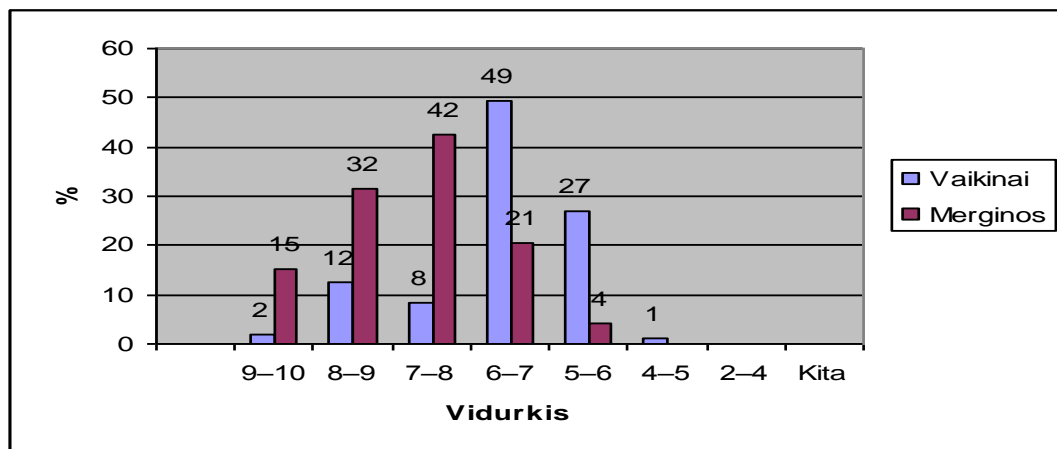


1 pav. Amžius.



2 pav. Lankoma klasė.

Tyrimo demografiniai amžiaus duomenys (žr. 1 pav.) parodė, kad didžiąją dalį, net 46%, sudaro aštuoniolikmečiai, 37% apklaustųjų sudarė septyniolikmečiai ir 17% respondentų buvo devyniolikmečiai. 110 apklaustųjų (61%) pažymėjo lankantys 11-ą (III-čią gimnazijos) klasę, likusi dalis – 70 apklaustųjų (39%) respondentų yra 12-os (IV-os gimnazijos) klasės mokiniai. Visi respondentai yra Šiaulių miesto gimnazistai.



3 pav. Merginų ir vaikinių mokymosi vidurkis

Sisteminant tyrimo duomenis buvo atskirai skaičiuojami merginų ir vaikinių mokymosi vidurkių duomenys, siekiant išsiaiškinti pažangumo skirtumus tarp lyčių. Rezultatai parodė, kad merginos labiau linkusios geriau mokytis. Didžioji dauguma respondentų atsakė, kad jų vidurkis yra nuo 6 iki 9 balų – dauguma merginų mokosi tarp 7 ir 8 balų (42%) ir tarp 8 ir 9 (32%), vaikinių vidurkiai yra kiek žemesni, dauguma jų mokosi tarp 6-7 balų (49%), nemaža dalis tarp 5-6 balų (27%). Mokinių, kurių pasiekimai būtų labai geri arba puikūs, t. y. tarp 9 ir 10 balų, tarp

respondentų buvo gana nedaug, 15% merginų ir tik 2% vaikinių pažymėjo besimokantys aukščiausiais balais. Tik 1% vaikinių mokosi patenkinamai, nei viena iš respondenčių merginų nebuvo ties neigiamo balo riba.

Toliau atliekant tyrimą buvo tikslinga išsiaiškinti kaip vyresniųjų klasių mokiniai interpretuoja bendradarbiavimą, nes bendradarbiavimo sąvokos aiškinimų mokslinėje literatūroje yra labai daug, tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslininkai pateikia nemažai bendradarbiavimo sampratų, tačiau apibendrinant galima teigti, kad bendradarbiavimas suprantamas kaip bendras asmenų ar grupių veiklos vykdymas siekiant bendrų pastarųjų tikslų.

Pirmasis klausimas apie bendradarbiavimo sampratą buvo atviro tipo, respondentai savo žodžiais turėjo apibrėžti šią sąvoką. Rezultatai parodė, kad mokiniai ne itin linkę atsakinėti į tokio tipo klausimus, nes atsakiusiųjų į jį buvo mažiau nei pusė – atsakė 81 respondentas iš 180. Atsakymai buvo neišsamūs, trumpi, dažnas atsakymas apsiribojo vos keliais žodžiais.

Dauguma bendradarbiavimą apibrėžė vos pora žodžių kaip pagalbą vienas kitam, darbą kartu su kitais, grupėje. Vos keletas respondentų samprotavo kiek plačiau, bandė pateikti pavydžių ir pan.: „kai žmonės vienas su kitu dirba ir dalinas savo mintimis, kad padėtų vienas kitam“, „kai tu kažką kažkam padedi ir jis atsilygina tuo pačiu“, „bendradarbiavimas – darbas komandoje“, „grupinis darbas prie tos pačios užduoties“, „bendradarbiavimas – tai veikla kuria žmonės atlieka su vienas-kito pagalba“, „tai darbas kartu su kitu žmogumi, kurio metu yra atliekamas tas pats darbas padedant vienas kitam“ ir pan.

Nemažai respondentų bendradarbiavimą įvardijo kaip bendrų tikslų siekimą, bendravimą vardan bendrų tikslų, pavyzdžiui, bendradarbiavimas – „kaip bendromis jėgomis daromas koks nors darbas“, „tai bendra žmonių grupė, kuri dirba kartu dėl to pačio tikslo“, „kai komanda viską daro kartu bendromis jėgomis“, „kai keli žmonės sutaria ir dirba kartu pasiekti bendrų tikslų“, „darbas pasiekti bendrą tikslą“, „bendradarbiavimas – tai bendrų tikslų siekimas dirbant bendromis jėgomis“, „kai grupė žmonių draugiškai siekia bendro tikslo“, „darbas komandoje, bendrų tikslų siekimas“, „bendravimas, bendro tikslo siekimas“, „bendradarbiavimas – tai bendro tikslo linkėjimas“, „žmonių tarpusavio bendravimas siekiant bendrų tikslų“, „bendras darbas siekiant gerų rezultatų“ ir pan. Tokie respondentų samprotavimai apie bendradarbiavimo sąvoką parodo, kad vyresniųjų klasių mokiniai teisingai interpretuoja ir suvokia bendradarbiavimą, nes bendro tikslo siekimas yra vienas iš pagrindinių sėkmingo bendradarbiavimo veiksmų.

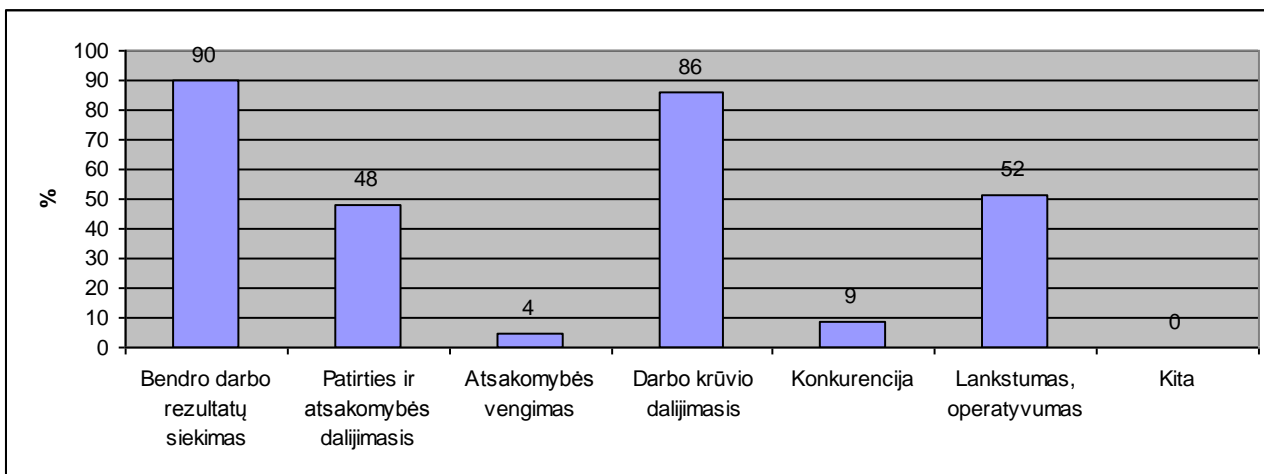
Dar viena didelė grupė sąvokos aiškinimų buvo susijusi su vienu iš mokymosi bendradarbiaujant komponentų – kompromisu. Nemažai respondentų aktualizavo būtent kompromisų ieškojimą bendradarbiavime, pavyzdžiui, „kai išklausome visų nuomonės, ieškome

bendro sprendimo“, „tai išklausymas visų nuomonių ir nuspręstas bendras sprendimas“, „darbas kartu, kompromisų ieškojimas“, „tai darbas kartu su kitu asmeniu pasitariant ir randant bendrą sprendimą“, „gebėjimas rasti kompromisą, susitelkti vienam darbui žmonių grupei“ ir kt.

Respondentų teigimu, bendradarbiavimas taip pat suprantamas kaip bendravimas, kalbėjimasis, pavyzdžiui, „šnekėjimas su kitais žmonėmis“, „komunikacija, kalbėjimas tarpusavyje“, „komunikavimas, bendravimas mokantis“, „tai kalbėjimasis darant bendrą darbą“, „mokymasis kartu, t. y. pasitariant“, „žmonių grupės darbas pasitariant su kitais“, kaip darbo pasidalijimą, pavyzdžiui, „užduoties atlikimas pasiskirstant darbus ar tą patį darbą atliekant kartu“, „darbo pasidalijimas“.

Apibendrinant pačių respondentų išsakytas mintis, samprotavimus apie bendradarbiavimo sąvoką, galima teigti, jog mokiniai teisingai suvokia bendradarbiavimą, nes jų atsakymuose atsispindi nevienas iš pagrindinių bendradarbiavimo komponentų. Pažymėtina tik tai, kad respondentams trūksta laivos minčių raiškos, kuri leistų jiems plačiau apibrėžti šią sąvoką.

Antrasis klausimas, susijęs su bendradarbiavimo sąvoka, buvo pateiktas uždaro tipo klausimu, norint sužinoti, kas, respondentų nuomone, sudaro bendradarbiavimą (žr. 4 pav.).



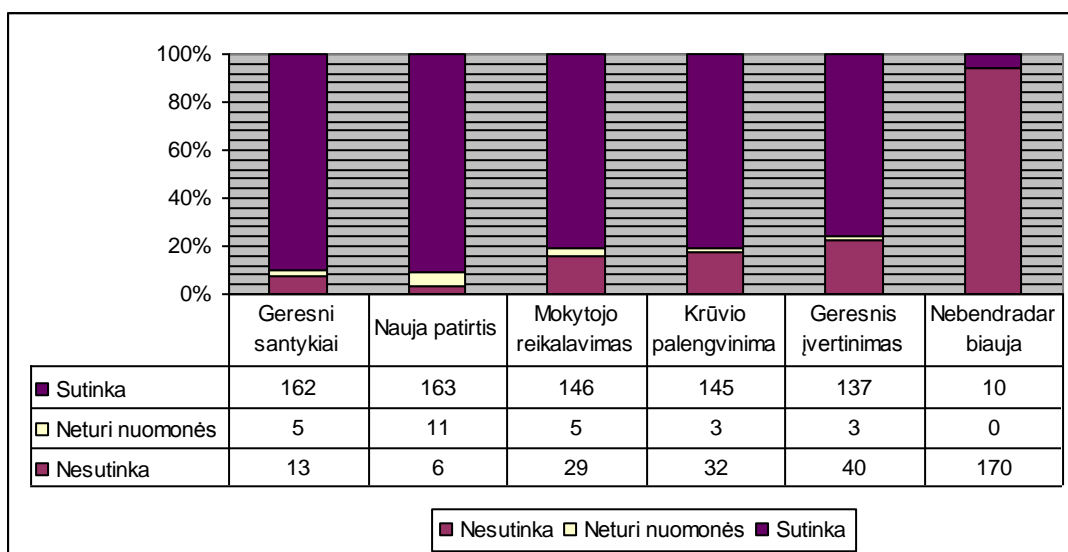
4 pav. Bendradarbiavimo sudėtis.

Analizuojant gautus duomenis matoma, kad beveik visi respondentai (90%) viena iš bendradarbiavimo sudedamųjų dalių laiko bendro darbo rezultatų siekimą, t. y. bendro tikslo siekimą. Šie duomenys dar kartą patvirtina, jog apklaustieji bendradarbiavime itin svarbią vietą skiria bendrų tikslų siekiamybei. Net 86% respondentų teigia, kad bendradarbiavimą taip pat sudaro ir darbo krūvio dalijimasis, kiek mažiau nei pusė (52%) pažymėjo ir lankstumo bei operatyvumo svarbą. Kiek mažiau nei pusė respondentų (48%) į bendradarbiavimo sudėtį įliejo patirties bei atsakomybės dalijimą. Jis bendradarbiavime, o ypač mokymėsi bendradarbiaujant yra vienas iš

pagrindinių komponentų. Dalis respondentų atsakomybės vengimą (4% respondentų) ir konkurenciją (9% respondentų) taip pat laiko bendradarbiavimo elementais, nors atsakomybė, o ypač asmeninė atsakomybė bei bendradarbiavimas, darbas kartu, bendro tikslo siekimas yra bendradarbiavimo pagrindas ir konkurencijos bendradarbiaujant praktiškai nebūna.

Toliau buvo siekiama išsiaiškinti pagrindinius vyresniųjų klasių mokinių mokymosi motyvacijos veiksnius, kurie skatina geriau mokytis bei bendradarbiauti (žr. 5 pav., 6 pav., 7 pav.).

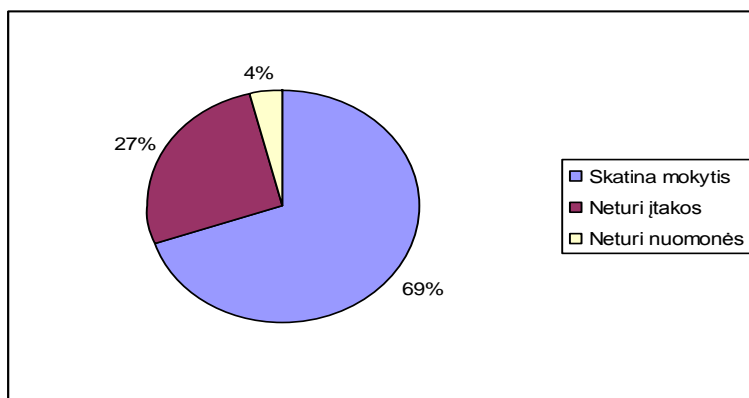
Vienas iš klausimų buvo pateiktas su priešasčių, skatinančių bendradarbiauti pavyzdžiais bei atsakymų variantais (žr. 5 pav.), kur buvo galima pasirinkti labiausiai tinkantį atsakymą: „Nesutinku“, „Neturiu nuomonės“, „Sutinku“.



5 pav. Priežastys, skatinančios bendradarbiauti.

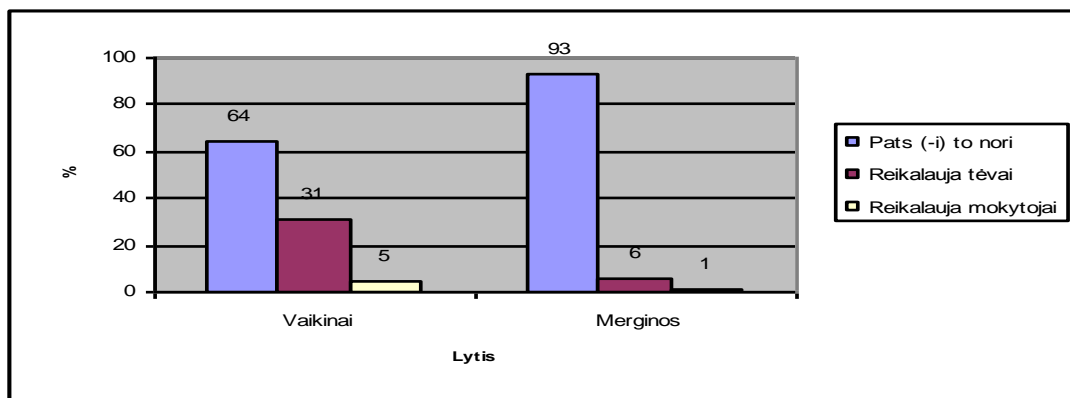
80% respondentų sutinka, kad juos bendradarbiauti skatina noras palaikyti geresnius santykius su klasės draugais, 13% nesutinka su šiuo teiginiu ir 5% neturi nuomonės šiuo klausimu. Kad bendradarbiauti skatina naujos patirties įgijimas ir jau turimos patirties pasidalijimas sutinka taip pat 80% apklaustųjų, nesutinka tik 5%, o nuomonėsa šiuo klausimu neturi net apie 13% respondentų. Net 80% teigia bendradarbiaujantys ne tik dėl pirmųjų dviejų jau aptartų priežasčių, bet ir dėl mokytojo reikalavimo bendradarbiauti, likę 20% teigė nesutinkantys arba neturintys nuomonės tuo klausimu. Bendradarbiavimą dėl darbo krūvio palengvinimo patvirtino apie 80% respondentų, o 16% nesutinka, jog bendradarbiauja, siekdami palengvinti darbo krūvį. Tokį didelį respondentų kiekį, siekiantį palengvinti krūvį, galima interpretuoti dvejopai. Vienas iš interpretacijos variantų – mokiniai sistemingai geba pasiskirstyti darbus, kas lemia darbo krūvio palengvėjimą kiekvienam iš bendradarbiaujančiųjų, antras variantas – mokiniai siekia išsisukti nuo

darbo krūvio, nes dirbant grupėje ir bendradarbiaujant nebėra asmeninio vertinimo už užduoties atlikimą, nes vertinant grupės darbą, vertinamas bendras grupės rezultatas, neįvertinant kiekvieno grupės nario asmeninio indėlio. Tokią prielaidą leidžia daryti kito teiginio rezultatai, kurie rodo, kad mokiniai linkę bendradarbiauti dėl geresnio pažymio, nes yra vertinama visa grupė kartu. Su tuo sutinka net 22% respondentų, 76% nesutinka su šiuo teiginiu ir 2% nėra to įvertinę ir nuomonės šiuo klausimu neturi. Paklausus, galbūt respondentai yra nelinkę bendradarbiauti ir mokosi individualiai, tik 6% teigė besimokantys individualiai ir nebendradarbiaujantys, o net 94% atsakė bendradarbiaujantys, nes darbas grupėse bendradarbiaujant juos motyvuoja, skatina aktyviau mokytis (žr. 6 pav.).



6 pav. Bendradarbiavimo reikšmė norui mokytis.

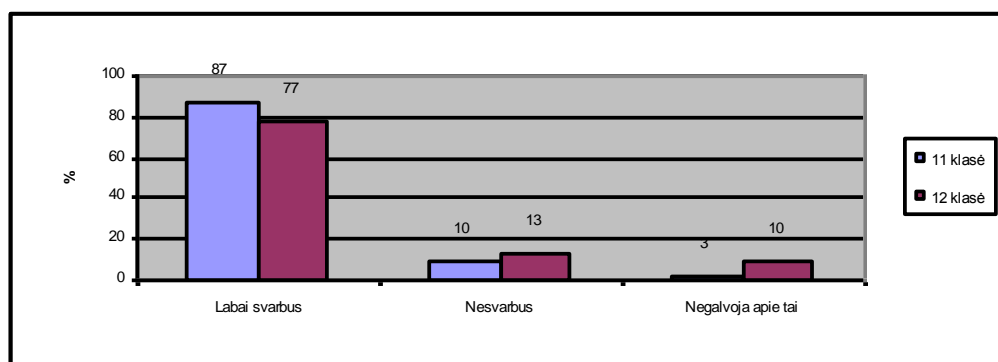
Kaip matome net 69% mokinių mokymasis grupėse, bendradarbiavimas skatina geriau bei aktyviau mokytis, 27% grupinis mokymasis neįtakoja noro aktyviau mokytis, o 4% tiesiog neturi nuomonės šiuo klausimu. Tačiau norą geriau mokytis įtakoja ne tik mokymo(si) būdas, bet tam įtakos turi ir pačio mokinio vidinė motyvacija bei jį supanti aplinka, aplink esantys asmenys (žr. 7 pav.).



7 pav. Motyvacija.

Kaip matyti pateiktoje diagramoje, skiriasi vaikinų ir merginų motyvacijos pobūdis. Merginas gerai mokytis skatina daugiau vidinė motyvacija ir noras, o vaikinams didelę įtaką šiuo klausimu daro tėvai. Gerai mokosi, nes reikalauja tėvai, tik 6% merginų, tačiau vaikinų rezultatai rodo, kad net 31% jų gerai mokosi, nes to reikalauja tėvai. Net trečdaliu daugiau merginų (93%), pačios savo noru siekia geresnių pasiekimų nei vaikinai (64%). Maža dalis respondentų netgi nurodė, kad juos gerai mokytis skatina mokytojai – 5% vaikinų ir tik 1% merginų. Galima teigti, nors tiek vaikinų, tiek merginų didžioji dalis gerai mokosi skatinami vidinių, asmeninių paskatų, vis dėlto vaikinams taip pat didelę įtaką daro ir tėvų reikalavimas.

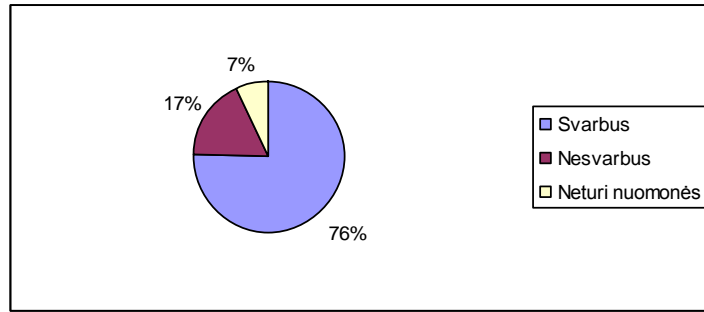
Tiriant bendradarbiavimo svarbą ir jo įtaką asmeniniams respondentų pasiekimams vienas iš klausimų buvo, ar respondentams yra svarbus geras mokymosi pasiekimų įvertinimas (žr. 8 pav.), nes pastarieji yra baigiamųjų klasių mokiniai, kurie galvoja apie tolimesnes studijas.



8 pav. Gero pasiekimų įvertinimo reikšmingumas pagal klases.

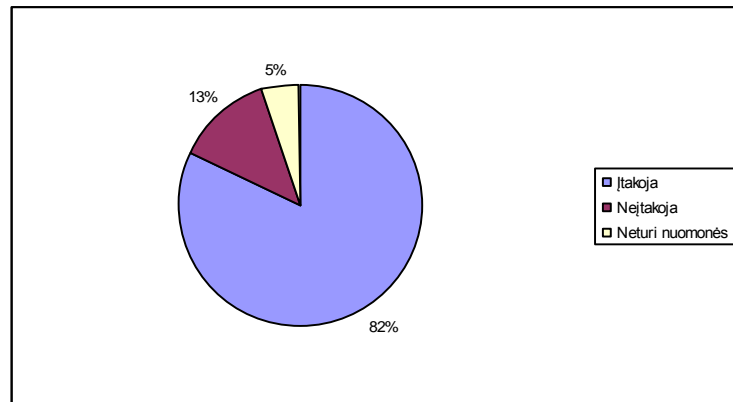
Atsakymų rezultatai pasiskirstė taip: 87%, šiuo atveju III gimnazijos klasės, ir 77%, šiuo atveju IV gimnazijos klasės, mokinių geras įvertinimas šiandien yra labai svarbus, 10% III klasės ir 13% IV klasės mokinių tai yra nesvarbu, o apie gerų mokymosi rezultatų svarbą jų ateičiai negalvoja 3% III klasės mokinių ir net 10% IV klasės, t. y. abiturientų. Kaip matoma, abiturientai yra mažiau suinteresuoti geriau mokytis, nors būtent jie yra ta grupė mokinių, kurie turėtų būti labiausiai suinteresuoti kuo geriau mokytis.

Bendradarbiavimo svarbą mokymosi procese pripažįsta net $\frac{3}{4}$ respondentų (76%) (žr. 9 pav.), 17% mano, kad bendradarbiavimas mokantis nėra svarbus, o 7% nėra įvertinę bendradarbiavimo svarbos mokymosi procese ir neturi nuomonės šiuo klausimu.

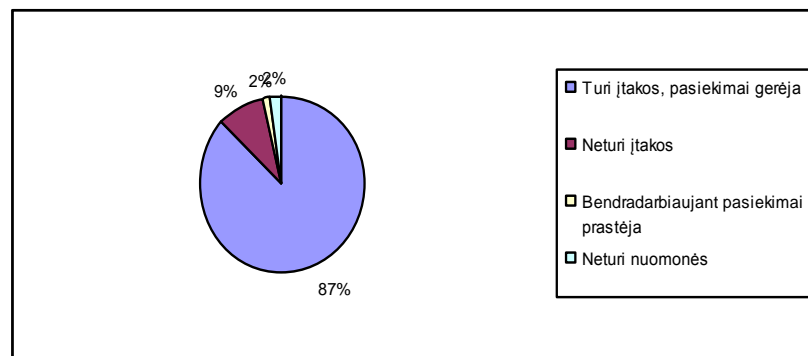


9 pav. Bendradarbiavimo svarba mokymosi procese.

Sekantys klausimai, susiję su bendradarbiavimo įtaka, padės išsiaiškinti bendradarbiavimo įtaką mokinių mokymosi rezultatams pamokų metu (žr. 10 pav.), įtaką asmeninims respondentų pasiekimams (žr. 11 pav.), mokymosi bendradarbiaujant veiksmingumą respondentų mokymuisi (žr. 12 pav.).



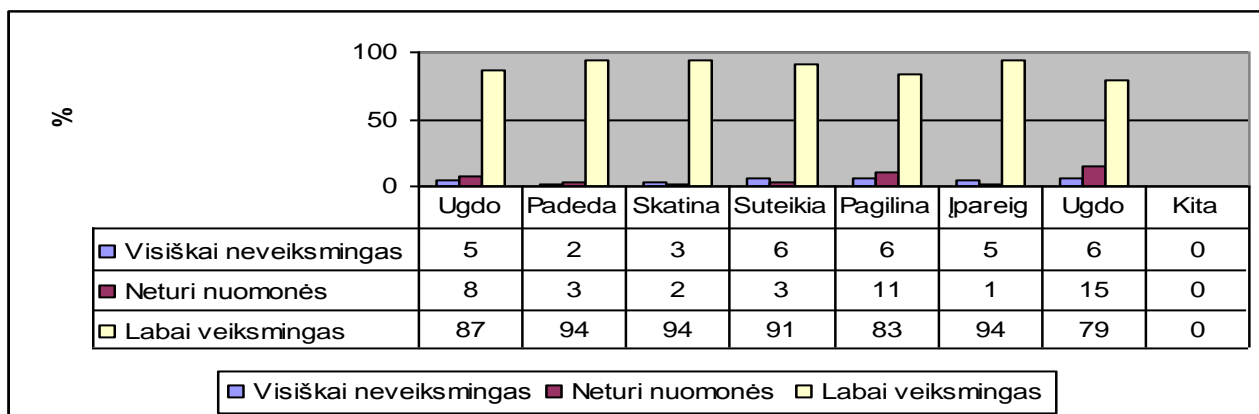
10 pav. Bendradarbiavimo įtaka mokinių pasiekimams.



11 pav. Bendradarbiavimo įtaka asmeniniams mokinių pasiekimams.

Kaip pavaizduota diagramose, 82% (žr. 10 pav.) apklaustųjų pažymi bendradarbiavimo pamokose įtaką mokinių mokymosi rezultatams ir 87% (žr. 11 pav.) respondentų subjektyviai

įvertinę bendradarbiavimo įtaką jų asmeniniams rezultatams, teigia kad bendradarbiavimas pamokose tikrai turi įtakos ir jų rezultatai gerėja. Atitinkamai 13% ir 9% respondentų nejaučia bendradarbiavimo įtakos ir mano, kad tai neturi įtakos pasiekimams. Tačiau 2% respondentų (žr. 11 pav.), mano, kad bendradarbiaujant jų pasiekimai prastėja, tai reiškia, kad bendradarbiavimas pamokose daro neigiamą įtaką jų pasiekimams.

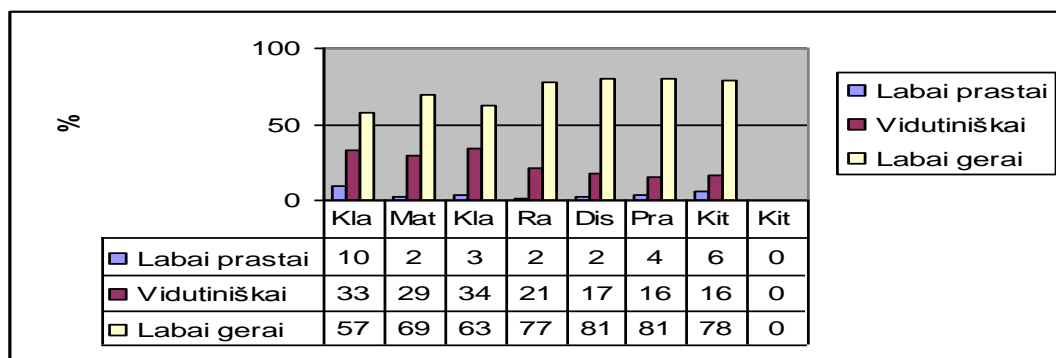


12 pav. Mokymosi bendradarbiaujant veiksmingumas.

Siekiant ištirti mokymosi bendradarbiaujant veiksmingumą mokinių rezultatams, pateikus teiginius ir galimus atsakymų variantus nuo „Visiškai neveiksmingas“ iki „Labai veiksmingas“, rezultatai rodo, jog 87% mokinių sutinka su teiginiu, kad bendradarbiavimas ugdo jų savarankiškumą ir mokymosi kompetenciją, 8% neturi nuomonės, o 5% mano, kad mokymasis bendradarbiaujant šiuo atžvilgiu yra visiškai neveiksmingas. 94% respondentų teigimu mokymasis bendradarbiaujant ypač veiksmingas bandant geriau suprasti, stuktūruoti, apdoroti gaunamą naują informaciją, 2% šis mokymosi būdas atlikti minėtiems veiksams nėra veiksmingas, 3% neturėjo nuomonės pastaruoju klausimu. Jog tai skatina spręsti, atlikti užduotis bei pasiekti tikslą sutinka 94% respondentų, tik maža dalis (3%) mano, kad tai neveiksminga siekiant tikslo. Daugiau nei 90% mano, kad mokymasis bendradarbiaujant jiems suteikia daugiau pasitikėjimo savimi, padeda jiems įveikti baimes, kontroliuoti stresą, 6% mano, kad tai neturi įtakos ugdant pasitikėjimą savo jėgomis, o 3% neturi nuomonės. Mokymasis bendradarbiaujant ne ką mažiau svarbus ir gilinant dalykines, socialines ir asmenines kompetencija, su šiuo teiginiu sutinka ir 83% mokinių, net 11% negali to įvertinti, nes neturi nuomonės, o 6% teigia, kad mokymasis bendradarbiaujant visiškai neveiksmingas ugdant ir plečiant minėtas kompetencijas. Vienas iš mokymosi bendradarbiaujant bruožų yra asmeninė atsakomybė už darbą grupėje, kurio svarbą akcentuoja ir respondentai (94%), 5% mano, kad toks mokymosi būdas neįpareigoja prisiimti atsakomybę už savo asmeninį indėlį į grupės darbą, 1% neturėjo nuomonės šiuo klausimu. Mažiausiai veiksmingu faktoriumi respondentai

laiko kūrybiškumo ugdymą. Gauti duomenys rodo, kad 79% mano, kad tai ugdo mokinių kūrybiškumą, 6% įvertino, ka tai neveiksmingas būdas ugdyti kūrybiškumą ir net 15% respondentų pažymėjo neturintys nuomonės ar kompetencijos vertinant bendradarbiavimo poveikį kūrybiniam ugdymui. Apibendrinant galima teigti, kad vyresniųjų klasių mokiniai įvertina ir supranta mokymo(si) bendradarbiaujant veiksmingumą ugdant mokinių savarankiškumą, įvairias dalykines bei socialines kompetencijas, informacijos apdorojimo įgūdžius, sistemingą tikslo siekimą, pasitikėjimą savo jėgomis, asmeninės atsakomybės suvokimą ir kt.

Remiantis jau atliktais tyrimais apie informacijos išliekamąją vertę, kuri priklauso nuo informacijos apdorojimo intensyvumo, kur klausymas, skaitymas ir stebėjimas yra laikomi pasyviais mokymosi būdais, kai įsimenama labai maža dali naujos informacijos, o mokymasis kartu su kitais, aptariant naują informaciją yra veiksmingesnis, nes įsimenama daugiau nei pusė gaunamos informacijos. Respondentų nuomonė vertinant pasyvius ir aktyvius informacijos priėmimo būdus skiriasi labai nežymiai (žr. 13 pav.).



13 pav. Informacijos priėmimo būdų vertinimas.

Daugiau nei pusė respondentų pasyvius mokymosi būdus – klausymąsi, matymą, klausymąsi ir matymą kartu, vertina labai gerai, rašymą, diskutavimą, praktiką ir kitų asmenų mokymą labai gerai įvertino maždaug 80% respondentų. Klausymąsi, matymą ir rašymą vidutiniškai vertina 29-34% mokinių, aktyvesni informacijos priėmimo būdai šioje kategorijoje surinko mažesnę dali procentų, apie 16-17%, nes kaip jau minėta, šie būdai yra įvertinti labai gerai. Daugiausiai labai prasto įvertinimo sulaukė klausymasis (10%). Kaip matoma diagramoje, didelių skirtumų tarp įvairių informacijos gavimo būdų mokiniai neišskiria, nors aktyviusius būdus labai gerai įvertino daugiau respondentų.

Dar respondentų buvo klausama, kokių pamokų metu (žr. 2 lentelė) ir kokius bendradarbiavimo metodus taiko (žr. 3 lentelė) mokytojai. Kadangi klausimai buvo atviro tipo, ne visi respondentai atsakė į juos.

2 lentelė. Daugiausiai bendradarbiaujančios pamokos.

Pamokos pavadinimas	Skaičius
Anglų kalba	80
Istorija	59
Biologija	55
Lietuvių kalba	51
Matematika	49
Rusų kalba	48
Chemija	25
Geografija	24
Fizika	18
Etika	18
Vokiečių kalba	14
Tikyba	11
Kūno kultūra	9
Muzika	7
TRX	2
Krepšinis	1
Informacinės technologijos	1

Pagal atsakiusiuosius į šį klausimą, net 80 respondentų įrašė, kad daugiausia jie bendradarbiauja anglų kalbos pamokose, taip pat nemažai respondentų paminėjo ir istorijos bei biologijos pamokas, taip pat ir lietuvių kalbos, matematikos ir rusų kalbos pamokose mokiniai mokosi bendradarbiaudami, kiek mažiau paminėjo chemijos pamokas, kuriose mokiniai tikrai turėtų daug dirbti grupėse atlikdami bandymus. Geografija, fizika, etika, vokiečių kalba ir kitos pamokos paminėtos mažiau kartų (žr. 2 lentelė). Pasidomėjus, kokius bendradarbiavimo metodus pamokų taiko mokytojai, dauguma respondentų šį atvirą klausimą paliko neatsakytą, kai kurie respondentai tiesiog atrinko ir pažymėjo pateiktus pavyzdžius, keletas respondentų įrašė kitus, nenurodytus metodus (žr. 3 lentelė).

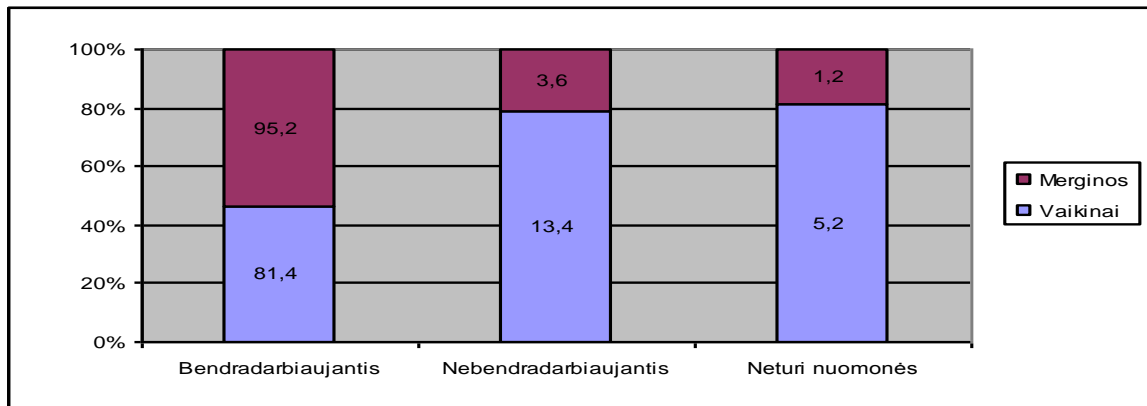
3 lentelė. Bendradarbiavimo metodai.

Metodai	Skaičius
Darbas porose	41
Darbas grupėse	48
Projektai	19
Laboratoriniai darbai	3
Diskusijos	51
Apklausų rengimas	1
Pateikčių kūrimas porose	1

Kaip matoma iš pateiktų duomenų lentelėje, daugiausiai mokiniai bendradarbiaujant diskutuoja, mokosi grupėse, dirba pasiskirstę poromis. Dalis respondentų paminėjo pamokose atliekantys projektinius darbus. Ir vos keletas įrašė savo bendradarbiavimo metodus, kuriuos pamokų metu taiko jų mokytojai – t. y. laboratoriniai darbai, apklausų rengimas, pateikčių kūrimas porose, nors pastarieji galėtų labiau būti vertinami kaip užduotys mokymuisi bendradarbiaujant.

Kitas didelis blokas respondentams pateiktų klausimų susijęs su pagrindiniais 5 bendradarbiavimo komponentais: teigiama tarpusavio priklausomybė, tiesioginis bendravimas, asmeninė atsakomybė, bendro darbo įgūdžiai, grupinis apsvaistymas.

Pirmasis šio bloko klausimas buvo pateiktas saviįsivertinimui, norint sužinoti, ar baigiamųjų klasių mokiniai laiko save bendradarbiaujančiais (žr. 14 pav.)

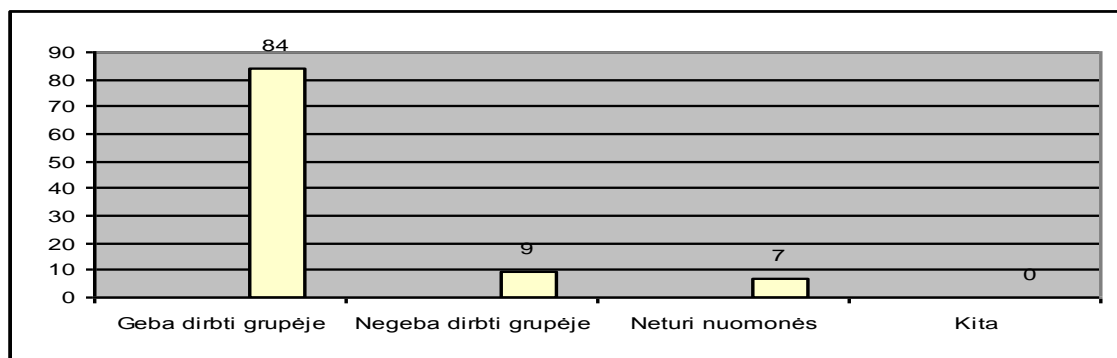


14 pav. Mokinių savęs vertinimas.

Bendradarbiavimo įsivertinimo klausimas buvo sisteminamas ir rezultatai skaičiuojami atsižvelgiant į respondentų lytį, siekiant išsiaiškinti, kurios lyties mokiniai labiau linkę bendradarbiauti. Rezultatai parodė, kad daugiau kaip 95% merginų laiko save bendradarbiaujančiomis, o vaikinių tik 81,4% ir save laiko nebendradarbiaujančiais taip pat daugiau vaikinių (13,4%), nei merginų (tik 3,6%). Truputį daugiau nei 5% vaikinių buvo sunku įsivertinti, ar

jie bendradarbiaujantys ir tik 1,2% taip pat neįsivertinino savęs ir neturėjo nuomonės šiuo klausimu. Taigi bendradarbiaujančių ir nebendradarbiaujančių respondentų santykis rodo, kad merginos yra labiau linkusios bendradarbiauti nei vaikinai. Kad didžioji dalis respondentų linkusi bendradarbiauti pamokose patvirtina ir prieš tai jau aptarti 7 pav. rezultatai, kur respondentai taip pat teigė bendradarbiaujantys.

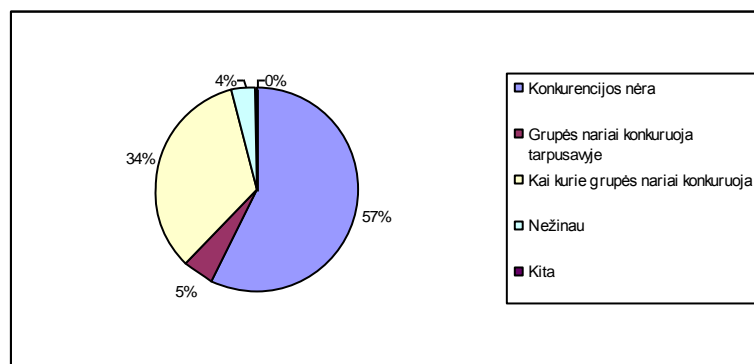
Ne mažiau svarbu išsiaiškinti ir buvo prašoma įvertinti, ar klasės draugai geba bendradarbiauti tarpusavyje, t. y. ar respondentų klasė gali būti laikoma bendradarbiaujančia klase (žr. 15 pav.).



15 pav. Klasės gebėjimo bendradarbiauti vertinimas.

Tai, kad didžioji dalis respondentų yra bendradarbiaujantys dar kartą patvirtina 15 pav. diagramoje pavaizduoti rezultatai, nes net 84% mokinių atsakė, kad klasės draugai geba dirbti grupėje, tai reiškia geba ir bendradarbiauti mokantis, 9% mano, kad jų klasės draugai negeba bendradarbiauti, o 7% neįvertinino klasės draugų gebėjimo bendradarbiauti ir atsake neturintys nuomonės.

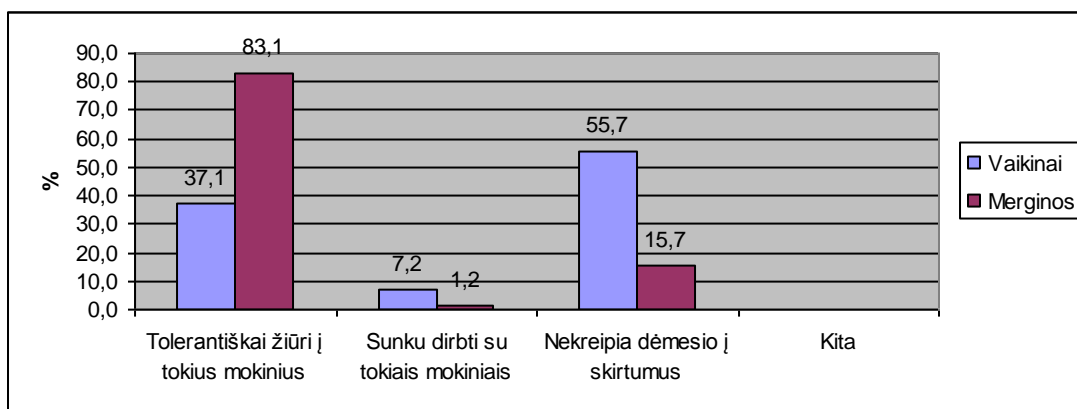
Bendradarbiavimas ir mokymas(is) bendradarbiaujant yra paremtas bendradarbiavimo, idėjų dalijimosi, pagalbos principais, todėl respondentų paklausta, ar mokantis bendradarbiaujant tarp grupės narių vyksta konkurencija (žr. 16 pav.).



16 pav. Konkurencija.

Pateiktoje diagramoje matoma, kad 57% respondentų atsakė manantys, kad konkurencijos tarp grupės narių nėra, kad kai kurie grupės nariai konkuruoja atsakė 34% respondentų, 5% atrodo, kad grupės nariai tarpusavyje konkuruoja, o 4% neturėjo nuomonės vertinant grupės narių konkurencingumą.

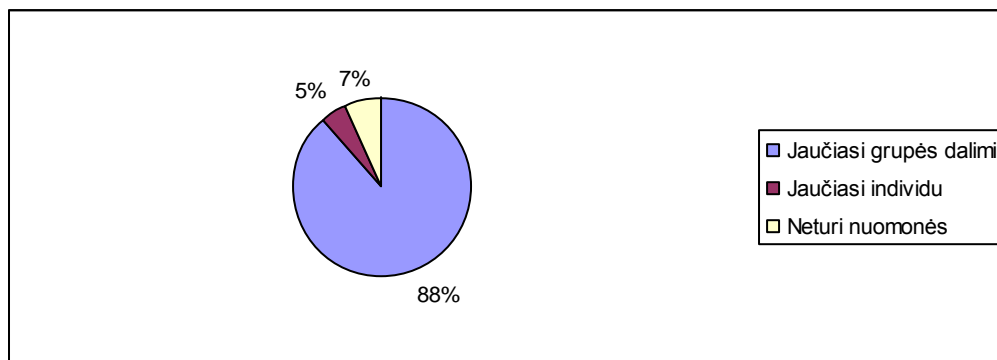
Bendradarbiavimas mokymosi procese ugdo mokiniams pakantumą, toleranciją, socialinius gebėjimus dirbant su kitos socialinės grupės mokiniais, kitatikiais ir pan. Apžvelgus rezultatus, galima teigti, kad beveik visi respondentai tolerantiški bet kokiems kitų asmenų skirtumams – 58,3% respondentų teigė esantys tolerantiški, 37,2% teigia nekreipiantys į skirtumus dėmesio ir 4,4% respondentų pripažino bendradarbiaudami su skirtumų turinčiais asmenimis besijaučiantys nepatogiai (žr. 17 pav.).



17 pav. Bendradarbiavimas su skirtingą socialinę patirtį turinčiais mokiniais.

Vaikinai daugiau nei dvigubai mažiau tolerantiškesni (37,1%) kitų socialinių grupių mokiniais nei merginos, kurių net 83,1% teigė tolerantiškai žvelgiančios į tokius mokinius, tačiau trigubai daugiau vaikinių (55,7%) teigė nekreipiantys dėmesio į skirtumus nei merginos (15,7%), todėl galima daryti prielaidą, jog merginos labiau atkreipia dėmesį ir labiau geba įvertinti situaciją žvelgiant iš tolerancijos, supratingumo, pagarbos skirtingą socialinę patirtį turintiems grupės nariams, galbūt net užuojautos pusės nei vaikinai, t. y. merginos yra jausmingesnės kaip asmenybės. Tačiau didesnė dalis vaikinių (7,2%) pripažino, kad jiems sunku dirbti su tokiais mokiniais.

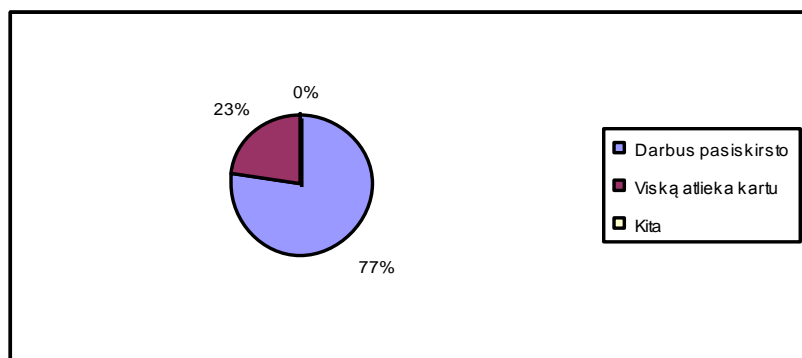
Norėdami pasiekti tikslą ar sėkmę, žmonės turi priklausyti vienas nuo kito, nes teigiama tarpusavio priklausomybė ir bendradarbiavimas sąlygoja bendro tikslo pasiekimą. Kad tarpusavio priklausomybė tarp grupės narių yra svarbi vieningai atsakė ir respondentai (žr. 18 pav.).



18 pav. Tarpusavio priklausomybė.

88% respondentų jaučia tarpusavio priklausomybę ir jaučiasi grupės dalimi, 5% jaučiasi individualiai ir nelaiko savęs grupės dalimi, kad dalis respondentų yra individai ir mėgsta mokytis savarankiškai, individualiai jau nagrinėta analizuojant 5 pav., ir 7% respondentų nelaiko savęs nei grupės dalimi, nejaučia tarpusavio priklausomybės, tačiau ir negali savęs priskirti prie individų, todėl teigė neturintys nuomonės pastaruoju klausimu.

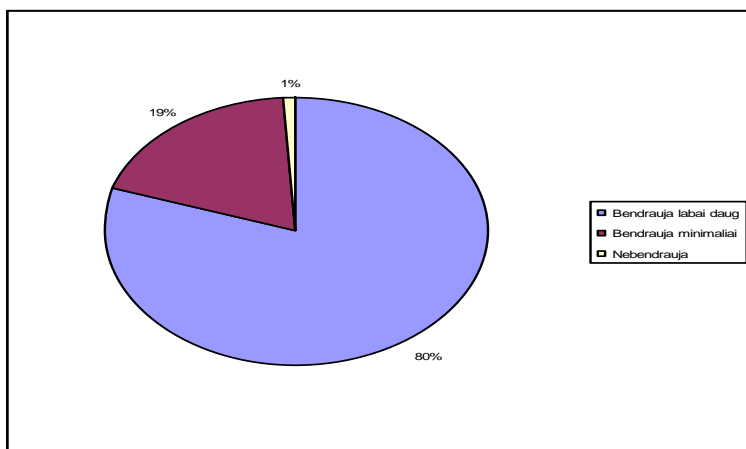
Dar vienas iš bendradarbiavimo komponentų yra užduočių, pareigų pasiskirstymas, kuris taip pat yra susijęs ir su asmeninės atsakomybės už indėlį į grupės darbą prisiėmimu ir respondentų atsakymų pasiskirstymą šiuo klausimu galima apžvelgti šioje diagramoje:



19 pav. Darbų, pareigų pasiskirstymas.

Kiek daugiau nei $\frac{3}{4}$ respondentų (77%) mokymasi grupėse darbus pasiskirsto, taip ne tik palengvindami krūvį, kuris tektų viską atliekant visiems kartu, bet ir lavina asmeninės atsakomybės už atliktą darbo dalį jausmą ir tik 23% tyrime dalyvavusių mokinių mokosi viską atlikdami kartu.

Mokantis, dirbant kartu, bendradarbiaujant tiesiog neišvengiamas bendravimas, būtent bendravimas yra bendradarbiavimo pagrindas.



20 pav. Bendravimas.

Bendravimas dirbant grupėse – kalbėjimasis akis į akį, bendravimas raštu, bendravimas telefonu ir pan. – aktualus ir tyrimo respondentams, nes jie teigė esantys labai bendraujantys. 80% respondentų mano bendraujantys labai daug, 19% teigia bendraujantys labai minimaliai, tik tiek kiek yra būtina paskirtai užduočiai atlikti ir 1% individų sakė esantys nebendraujantys. Besąlygiškas bendravimas, komunikavimas, kalbėjimas lavina gebėjimą komunikuoti žodžiu, ir tai pripažįsta 72% respondentų, jie mano, kad darbas grupėse labai prisidėjo lavinant iškalbingumą, dabar jie laisviau reiškia mintis, 21% mano, kad bendradarbiavimas darbo metu neturi įtakos jų žodinei komunikacijai ir 7% negalvoja apie tai arba dar neįvertino bendradarbiavimo įtakos jų komunikavimui žodžiu.

Sėkmingas bendradarbiavimas ir bendras tikslas pasiekiamas tik ieškant kompromisų ir randant bendrą problemų sprendimo būdą.

4 lentelė. Kompromisai ir problemų sprendimas.

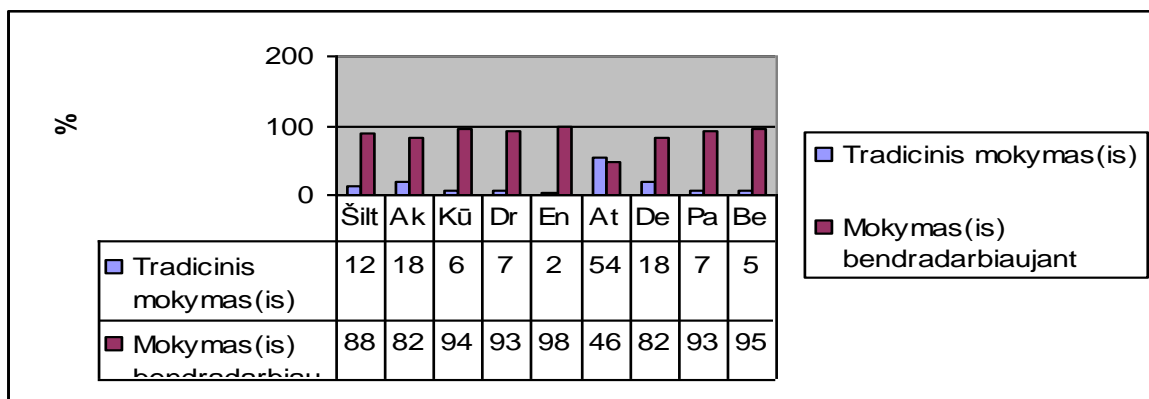
Kompromisai ir problemų sprendimas	Vaikinai			Merginos		
	Niekada	Kartais	Visada	Niekada	Kartais	Visada
Sutinka su kitų nuomone ir pasiūlymais	2	22	76	4	10	86
Yra tolerantiškas (-a)	0	5	95	0	8	92
Išklauso kitų nuomonės	4	4	92	2	9	89
Gina savo nuomonę	2	23	75	10	19	71
Drįsta paprieštarauti	7	12	81	3	17	80
Bando įrodyti savo tiesą	15	20	65	9	20	71
Argumentuoja savo nuomonę	9	30	61	11	23	66
Bando ieškoti kompromisų	9	19	72	8	19	73
Kita	0	0	0	0	0	0

Kompromisų ieškojimas ir tolerantiškumas tarp respondentų vaikinų ir merginų kiek skiriasi: merginos (86%) dažniau visada sutinka su kitų nuomonėmis ir pasiūlymais lyginant su vaikiniais

(76%), tačiau vaikinai (22%) teigia kartais sutinkantys su kitų nuomone, o merginų tik 10%, kas leidžia daryti prielaidą, kad merginos labiau linkusios įrodyti savo tiesą. Beveik vienodai visose situacijose tolerantiški ieškant kompromisų teigia esantys ir vaikinai (95%) ir merginos (92%), o linkę išklausti kitų nuomonės kiek labiau yra vaikinai (92%) nei merginos (89%). Nuomonės gynimo procese ryžtingesni pasisakė esantys vaikinai, kurių 75% gina savo nuomonę visada, 23% kartais, o 2% niekada negina savo nuomonės. Tarp merginų šie duomenys pasiskirstė kiek kitaip, jos pasirodė esančios ne tokios ryžtingos, nes tik 71% merginų visada gina savo nuomonę, 19% kartais gina, o net 10%, t. y. net 5 kartais daugiau nei vaikinų, niekada negina savo nuomonės. Vaikinai taip pat, nors ir nežymiai (81%), labiau linkę paprieštarauti kitam asmeniui nei merginos (80%). Tačiau įrodinėjant savo tiesą ir nuomonės argumentavimo srityje merginos pralenkė vaikus. 71% merginų visada bando įrodyti savo tiesą, 20% tik kartais įrodinėja savo tiesą, 8% niekada neįrodinėja tiesos, kai vaikinų tarpe atitinkamai visada įrodinėja savo tiesą tik 65% respondentų, kartais įrodinėja tiesą 20%, niekada 15%. Tiesos įrodinėjimo aspektu vaikinai ganėtinai santūresni nei merginos, kurių net 66% visada argumentuoja savo nuomonę, kai tuo tarpu tik 61% vaikinų drįsta visada argumentuoti savo poziciją. Tiek vaikinai, tiek merginos vienodai visada bando ieškoti kompromisų (72% respondentų), kartais ieško 20% merginų ir 19% vaikinų, o niekada neieško kompromisų 8% merginų ir 9% vaikinų. Režiuojant tolerantiškumo klausimą, 87% respondentų atsakė, kad bando argumentuoti ir apginti savo nuomonę, kai yra kritikuojami grupės narių, 9% tiesiog nekreipia dėmesio į aplinkinių kritiką, o likę 4% respondentų teigia, jog supyksta, kai yra kritikuojama jų nuomonė.

Siekiant išsiaiškinti bendradarbiavimo pamokų privalumus ir trūkumus, paprašyta respondentų 5 balų vertinimo skalėje (1 – labai prastai, 5 – labai gerai) įvertinti tradicinę ir bendradarbiavimo pamoką. Ne visi respondentai atsakė į šį klausimą ir įvertino tiek vieną, tiek kitą pamoką. Iš planuotų 360 vertinimų, sulaukta tik 208: 96 respondentai įvertino tradicinę ir 112 respondentų įvertino bendradarbiavimo pamoką. 1 balu nei vienas respondentas neįvertino nei tradicinės, nei bendradarbiavimo pamokos, 2 balais buvo įvertinta tik tradicinė pamoka, ją tokiu balu įvertino 4% respondentų. 3 balais, vidutiniškai tradicinę pamoką įvertino 78% respondentų, bendradarbiavimo – 20%. 4 balais 16% įvertino tradicinę ir 70% bendradarbiavimo pamokas. Aukščiausią balą tradicinei pamokai skyrė tik 2%, o bendradarbiavimo pamokai 10% respondentų.

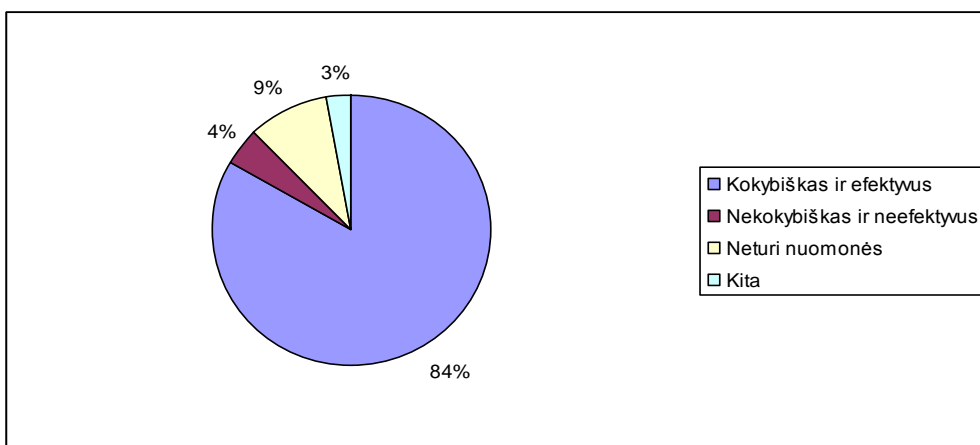
21 pav. vaizduojami respondentų tradicinės ir bendradarbiavimo pamokos vertinimai priskiriant pateiktus bruožus vienam ar kitam pamokos tipui:



21 pav. Tradicinis mokymasis vs. mokymasis bendradarbiaujant.

Pamoka, grindžiama mokymosi bendradarbiaujant metodais, 88% respondentų atrodo šiltesnė, 93% draugiškesnė, atitinkamai 12% tradicinė pamoka yra šiltesnė ir 7% draugiškesnė. Mokymasis bendradarbiaujant atrodo aktyvesnis 82% respondentų, likusiems 18% aktyvesnio pobūdžio pamoka atrodo tradicinė, kuri tik 2% atrodo reikalaujanti daugiau energijos, tuo tarpu 98% apklaustųjų energingesnis yra mokymasis bendradarbiaujant. Anot respondentų, daug kūrybiškesnė jiems atrodo bendradarbiavimo pamoka (94%), nes tik 6% tradicinė pamoka kūrybiška. Demokratiškumo aspektu taip pat respondentų labiau vertinama bendradarbiavimo pamoka (82%) nei tradicinė (18%). Kaip ir manyta, prašant įvertinti, kuri pamoka yra labiau bendradarbiaujanti, daugumą balsų gavo bendradarbiavimo pamoka (95%), tačiau 5% respondentų taip pat ir tradicinėje pamokoje išvelgia bendradarbiavimo gairių ir laiko tradicinę pamoką bendradarbiaujančia. Tačiau kardinaliai skiriasi atsakingumo vertinimas tradicinėje ir bendradarbiavimo pamokoje, nes rezultatai pasiskirstę beveik tolygiai. Paklausus, kuris mokymasis – tradicinis ar bendradarbiaujant – respondentams atrodo atsakingesnis, atsakymai pasiskirstė beveik vienodai – tradicinis mokymasis respondentams atrodo netgi atsakingesnis (54%) nei mokymasis bendradarbiaujant (46%). Tačiau nepaisant visų pateiktų ir analizuotų aspektų, pagal kuriuos lyginama tradicinė ir bendradarbiavimo pamoka, respondentų nuomone, vis dėlto patrauklesnis mokiniams yra mokymasis bendradarbiaujant (93%) už mokymąsi tradiciniu būdu, kuris 7% respondentų atrodo patrauklesnis už bendradarbiavimo pamokas.

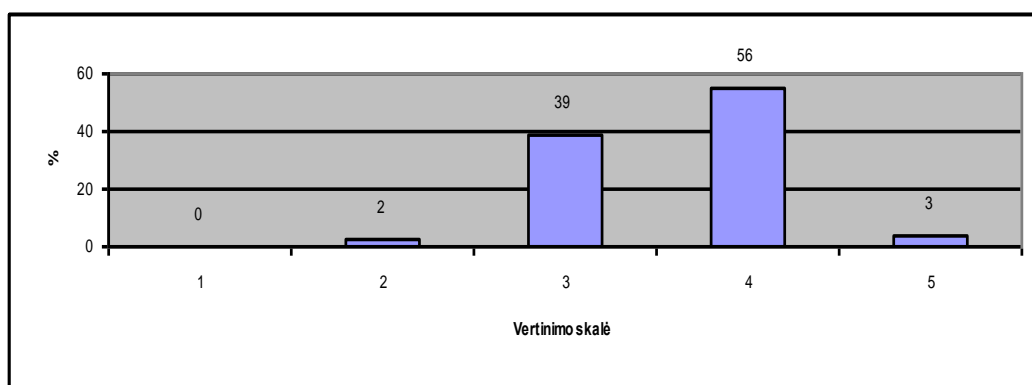
Dar vienas tiriamas aspektas apie mokymosi bendradarbiaujant įtaką mokinių pasiekimams – tai pačių mokinių mokymosi bendradarbiaujant efektyvumo pamokose vertinimas (žr. 22 pav.).



22 pav. Mokymosi bendradarbiaujant efektyvumas.

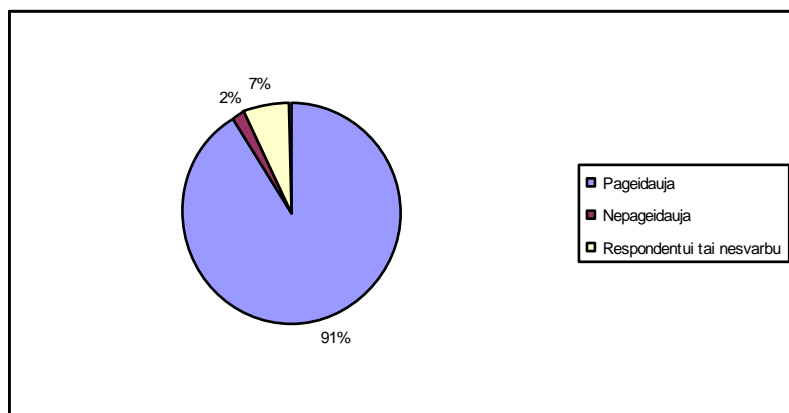
84% respondentų darbą pamokų metu ir mokymąsi bendradarbiaujant vertina kaip kokybišką ir efektyvų, 4% atrodo, kad toks mokymosi būdas yra nekokybiškas ir neefektyvus, 9% nėra įvertinę arba tiesiog negalvoja apie tai ir 3% respondentų nepasirinko nei vieno iš pateiktų atsakymo variantų ir teigia, kad mokymasis bendradarbiaujant „nevisada“, „kaip kada“ yra efektyvus bei kokybiškas, dar du respondentai mano, kad pastarasis mokymosi būdas pamokose „galėtų būti daugiau“ efektyvus ir kokybiškas nei yra dabar.

Vertinimo skalėje nuo 1 (mokymasis yra labai neefektyvus) iki 5 (mokymasis yra labai efektyvus) mokymosi efektyvumą (žr. 23 pav.) 2 balais įvertino vos 2% respondentų, 3 balais efektyvumą vertina 39%, 4 balais 56%, o aukščiausiu balu, kaip labai efektyvų, įvertino tik 3% respondentų. Kad mokymasis bendradarbiaujant pamokose yra labai neefektyvus nemano nei vienas iš respondentų.



23 pav. Mokymosi bendradarbiaujant efektyvumo vertinimas.

Tyrimo respondentų pasiteirauta, ar jie asmeniškai pageidauja daugiau mokymosi bendradarbiaujant metodų taikymo pamokose (žr. 24 pav.) ir kokių pastebėjimų, pasiūlymų turi dėl mokymosi bendradarbiaujant būsimų pamokų metu.



24 pav. Mokymosi bendradarbiaujant integravimo perspektyva.

Taigi daugiau mokymosi bendradarbiaujant pamokose pageidautų 91% respondentų, 2% nepageidauja, kad pamokose dar daugiau būtų integruojama mokymosi bendradarbiaujant metodų, o 7% respondentų nesvarbu, ar bus daugiau integruojama mokymosi bendradarbiaujant.

Pasiūlymų, pageidavimų bei pastebėjimų skiltį užpildė ne visi respondentai, tačiau pasisakiusieji teigia pageidaujantys „daugiau projektinių darbų grupėmis, poromis“, „daugiau darbo grupėse“, „kuo daugiau bendradarbiavimo“, „bendradarbiavimo visose pamokose“, „daugiau vaizdinės medžiagos“, „kad būtų grupės didesnės nei 2 žmonės bei daugiau projektinės veiklos“, respondentai išsako pastebėjimus, kad „mokiniai bijo argumentuoti“, „bendradarbiavimas yra būtinas tobulėjant kaip asmenybei“, „reikia daugiau diskusijų įvairiomis temomis“, „trūksta vaizdinės medžiagos pamokose“, „trūksta tyrimų“ ir pan.

Apibendrinant atlikto tyrimo rezultatus galima teigti, kad bendradarbiavimas mokymosi procese yra labai svarbus, nes mokymasis bendradarbiaujant daro teigiamą poveikį mokinių pažangumui – pasiekimai mokantis bendradarbiaujant gerėja bei ugdo jų savarankiškumą, mokymosi kompetenciją, informacijos įsisavinimo ir apdorojimo gebėjimus, suteikia daugiau pasitikėjimo savimi, bendradarbiaujant tarp bendraklasių mažėja konkurencija, mokiniai noriai bendradarbiauja su kitų socialinių grupių mokiniais, lavinami bendravimo gebėjimai, iškalbingumas, o mokymasis bendradarbiaujant pripažintas kaip kokybiškas ir efektyvus, nes, respondentų teigimu, toks mokymosi būdas daro teigiamą įtaką jų pasiekimams bei leidžia tobulėti kaip asmenybėms.

IŠVADOS

1. Mokslinės literatūros analizė atskleidė:

- šiandieniniam švietimui keliami daug reikalavimų bei tikslų, pavyzdžiui, asmenybės idealo, asmens gebėjimų ugdymas, nuolatinio mokymosi poreikio skatinimas, kultūros vertybių perteikimas, kultūrinio tapatumo ugdymas, pilietinis bei politinis ugdymas, kurių įgyvendinimui yra labai daug būdų ir daugybė įvairių veiksnių lemia tų tikslų įgyvendinimą, pavyzdžiui, tapatumo jausmas, pasitikėjimas, susitelkimas, bendradarbiavimas, atlyvus dalyvavimas visuomeninėje veikloje ir t. t.;
- kad dauguma šiuolaikinių didaktų pažymi, jog mokymasis bendradarbiaujant yra itin svarbus ugdant mokinių kritinį mąstymą, aktyvumą, stiprinant mokymosi motyvaciją kaupiant bendravimo ir bendradarbiavimo patirtį, ugdant mokinių akademinis ir socialinius įgūdžius ir kt., o žvelgiant į mokymąsi bendradarbiaujant iš psichologinės pusės, toks mokymasis svarbus, nes mokiniai įgauna daug gerų charakterio savybių – tolerancijos, supratingumo, atvirumo, komunikabilumo, draugiškumo ir kt.;
- nors dauguma didaktų itin teigiamai vertina mokymąsi bendradarbiaujant ir skatinamas šiuolaikinių ugdymo metodų taikymas pamokose, tačiau didaktų centro atlikti tyrimai rodo, kad mokytojai vis dar mažai linkę į aktyvųjį mokinių mokymąsi ir kritinio mąstymo ugdymą orientuotus metodus integruoti savo dėstomose pamokose ir taiko šiuos metodus palyginti retai, taip pat tyrimų rezultatai parodė, kad mokytojas yra pagrindinis informacijos šaltinis – mokytojas kalba, demonstruoja, iliustruoja.

2. Atlikus tyrimo rezultatų analizę paaiškėjo:

- kad baigiamųjų klasių mokiniai bendradarbiavimą pamokose interpretuoja kaip bendro darbo rezultatų siekimą, darbo krūvio dalijimąsi bei lankstumą, operatyvumą ir patirties bei atsakomybės dalijimąsi, mokiniai bendradarbiauja siekdami palaikyti kuo geresniu santykius su klasės draugais, įgyti naujo patirties, nemaža dali respondentų teigė bendradarbiaujantys dėl mokytojo reikalavimo, tačiau vistiek respondentai beveik vieningai teigė, kad bendradarbiavimas skatina juos aktyviau mokytis ir siekti geresnių mokymosi rezultatų;
- respondentų teigimu, bendradarbiavimas mokymosi procese yra labai svarbus, nes mokymasis bendradarbiaujant daro teigiamą poveikį mokinių pažangumui – pasiekimai mokantis bendradarbiaujant gerėja bei ugdo jų savarankiškumą, mokymosi

kompetenciją, informacijos įsisavinimo ir apdorojimo gebėjimus, suteikia daugiau pasitikėjimo savimi ir kt.;

- mokiniai teigia, kad bendradarbiaujant tarp bendraklasių mažėja konkurencija, jie noriai bendradarbiauja su kitų socialinių grupių mokiniais, lavėja bendravimo gebėjimai, iškalbingumas;
- mokymasis bendradarbiaujant pripažintas kaip kokybiškas ir efektyvus, nes, respondentų teigimu, toks mokymosi būdas daro teigiamą įtaką mokinių pasiekimams bei leidžia mokiniui tobulėti kaip asmenybei, tačiau pasigendama tokio pobūdžio pamokų ir pageidaujama daugiau mokymosi bendradarbiaujant metodų integravimo pamokose.

REKOMENDACIJOS

- Mokytojams kurti palankias sąlygas mokinių bendradarbiavimui pamokose, integruoti daugiau mokymo(si) bendradarbiaujant metodų dėstomose pamokose, palaipsniui siekiant tradicinį (akademinį) mokymo(si) būdą pakeisti vis labiau visame pasaulyje populiarėjančiu ir daugelio didaktų itin palankiai vertinamu mokymu(si) bendradarbiaujant.
- Mokytojams skatinti mokinių bendravimą, bendradarbiavimą ir mokymąsi bendradarbiaujant, užtikrinantį sėkmingą mokinių socializaciją visuomenėje.
- Mokyklų vadovams skatinti mokytojus kuo daugiau taikyti mokymo(si) bendradarbiaujant metodų, siekiant užtikrinti vadovaujamos įstaigos teikiamų paslaugų kokybę, kuri teigiamai atsilieptų ugdomų mokinių pasiekimams bei skatintų įvairių žmogiškųjų vertybių lavinimą.

LITERATŪRA

1. Anzenbacher A. (1992). *Filosofijos įvadas*. Vilnius: Katalikų pasaulis.
2. Arends R. I. (1998). *Mokomės mokyti*. Vilnius: Margi raštai.
3. *Bendrojo išsilavinimo standartai: 1-10 klasės: projektas* (1997). Vilnius: Leidybos centras.
4. Bitinas B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Enciklopedija.
5. Bitinas B. (2005). *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Vilnius: Kronta.
6. Bitinas B. (2005). Globalization and education reform: axiological aspect. *Socialinis ugdymas*, p. 107-115.
7. Bitinas B. (2011). *Edukologijos terminija: kokybė ir problemos*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
8. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius: Margi raštai.
9. Dapkienė S. (1998). *Papildomojo ugdymo formos*. Radviliškis: Litera.
10. Dapkienė S. (2003). *Klasės auklėtojas ir tėvai – partneriai*. Radviliškis: Litera.
11. Dobranskienė R. (2002). *Mokyklos bendruomenės vadyba*. Šilutė: Prūsija.
12. Gage N. L., Berliner D. C. (1994). *Pedagoginė psichologija*. Vilnius: Alna litera.
13. Gaižutis A. (1993). *Kultūros vertybės ir Erzacai*. Vilnius: Academia.
14. Galkienė A., Cijūnaitienė A. (2007). Mokymo metodų taikymo veiksmingumas ir populiarumas. *Pedagogika*, 87, p. 77-85.
15. Gedvilienė G., Zuzevičiūtė V. (2007). *Edukologija*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
16. *Grupinis mokymasis šiuolaikinėje mokykloje* (1997). Vilnius: Eugrimas.
17. Gumuliauskienė A. (2014). *Švietimo politikos įgyvendinimas švietimo organizacijų kaitos sąlygomis*. Vilnius: BMK leidykla.
18. Helmke A. (2012). *Pamokos kokybė ir mokytojo profesionalumas: diagnostika, vertinimas, tobulinimas*. Vilnius: Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra.
19. Jacikevičienė O. (1997). Vaikų mokymo mažomis grupelėmis savitumai. *Nuolatinis mokymasis besikeičiančioje visuomenėje: prielaidos ir prieštaravimai*. Kaunas: VDU, p. 83-86.
20. Jacikevičienė O., Rupšienė L. (1999). *Bendradarbiavimas ir kooperacija ugdant vaikus*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

21. Jensen E. (1999). *Tobulas mokymas*. Vilnius: AB OVO.
22. Jensen E. (2009). *Super teaching*. Thousand Oaks (Calif.): Corwin Press.
23. Jovaiša L. (1993). *Pedagogikos terminai*. Kaunas: Šviesa.
24. Jovaiša L. (1996). *Edukologijos įvadas*. Kaunas: Technologija.
25. Kagan S. (1994). *Cooperative learning*. San Clemente, California: Resources for teachers.
26. Kardelis K. (2005). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijus.
27. Kaziliūnas A. (2006). *Kokybės analizė, planavimas ir auditas*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.
28. Kovalik S. (1994). *ITI: The model integrated thematic instruction*. Kent: Books for educators Covington square.
29. Kuzavinis K. (2007). *Lotynų-lietuvių kalbų žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
30. Lamanauskas V. (2004). *Švietimo monitoringo įvadas*. Šiauliai: Lucilijus.
31. Leonavičius J. (1993). *Sociologijos žodynas*. Vilnius: Academia.
32. Lepeškienė V. (1996). *Humanistinis ugdymas mokykloje*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
33. *Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos ir išsilavinimo standartai XI-XII klasėms* (2002). Vilnius: LRŠMM Švietimo aprūpinimo centras.
34. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas* (2011 m. redakcija). Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=395105&p_query=&p_tr2=>>.
35. *Lietuvos švietimo koncepsija* (1992). Vilnius: Leidybos centras.
36. *LKŽ'e*. Prieiga per internetą: < <http://www.lkz.lt/startas.htm>>.
37. Miškinis K. (1998). *Trenerio etika*. Kaunas: Šviesa.
38. Morkūnienė J. (1995). *Humanizmas. Filosofijos teorijos metmenys*. Vilnius: Baltic ECO Leidybos centras.
39. Rajeckas V. (1986). *Teigiama požiūrio į mokymąsi formavimas*. Vilnius: Lietuvos TSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos Leidybinė redakcinė taryba.
40. Rajeckas V. (1997). *Mokymo metodai*. Vilnius: VPU leidykla.
41. Savickytė V. (1996). *Asmenybė ir mokyklinė bendruomenė*. Šiauliai: Šiaulių pedagoginis institutas.

42. Slavin R. E. (1995). *Cooperative learning: theory, research, and practice*. Boston: Allyn and Bacon.
43. Švietimo kokybė. *Švietimo problemos analizė*, 2013, lapkritis, Nr. 10 (96). Prieiga per internetą: <<http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2014/01/%C5%A0vietimo-kokyb%C4%97-2013-11.pdf>>.
44. *Švietimo raidos Lietuvoje išvalgos* (2013). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
45. Targamadžė V. (1999). *Bendrojo lavinimo mokykla: mokinių edukacinio stimuliavimo aspektas*. Kaunas: Technologija.
46. *Tarptautinių žodžių žodynas* (2003). Vilnius: Alma Littera.
47. Teresevičienė M., Gedvilienė G. (1999). *Mokymasis bendradarbiaujant*. Vilnius: Garnelis.
48. Teresevičienė M., Gedvilienė G. (2003). *Mokymasis grupėse ir asmenybės kaita*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
49. Valstybinė švietimo strategija 2013–2022m.: tikslai, problemos, tobulinimo kryptys. *Švietimo problemos analizė*. 2012, spalio, Nr. 17 (81).
50. Vilkonienė M. (2007). *Bendrojo išsilavinimo kokybė: samprata, problematika, praktika*. Vilnius: UAB Ciklonas.
51. Zinkienė V. (1997). Augti ir tobulėti. *Mokykla*, 6, p. 20-21.
52. Žebrauskienė Z., Grybauskienė I. (2006). Mokymo(si) bendradarbiaujant metodo taikymas technologijų pamokose ugdant vartotoją. *Pedagogika*, 84, p. 108-113.

PRIEDAI

Mielas moksleivi,

baigiantys mokyklą 11-12 klasių mokiniai yra specifinė socialinė grupė, pagrindinį dėmesį skirianti mokymuisi, būsimos profesijos pasirinkimui, besirengianti egzaminams ir studijoms aukštosiose mokyklose, tai tikslingai besirenkanti savo gyvenimo kelią grupė. Ir Jūs kaip tik priklausote pastarajai grupei!

Viena iš daugelio švietimo reformos vykdomų ugdymo proceso modernizavimo dalių yra šio proceso tobulinimas, kuris paremtas mokymu(si) grupėse, bendradarbiavimu, mokymu(si) bendradarbiaujant, nes atliktų tyrimų duomenimis, mokiniams mokantis bendradarbiaujant, jų pasiekimai tampa kur kas geresni. Todėl mokslo tikslais norime išsiaiškinti mokinių mokymosi bendradarbiaujant privalumus bei įtaką būtent Jūsų mokymosi pasiekimams (rezultatams), todėl remdamiesi savo asmenine nuomone ir patirtimi atsakykite į visus anketoje pateiktus klausimus.

Mums Jūsų atsakymai yra labai svarbūs!

- Apklausa yra ANONIMINĖ, t. y. nei vardo, nei pavardės nurodyti nereikia.
- Anketoje nėra teisingų ar neteisingų atsakymų, todėl Jums tiesiog reikės išsirinkti ir pažymėti tokį atsakymo variantą, kuris tiksliausiai atspindi Jūsų nuomonę tuo klausimu. Pasirinktą atsakymą pažymėkite taip: x.

Anketą rengė Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto Švietimo kokybės vadybos magistrantė Agnė Aleksandraitė. Iškilus klausimams galite kreiptis tel. +37064862185 arba el. paštu agne.aleksandraite@gmail.com.



1. INFORMACIJA APIE JUS

- Jūsų lytis: vyriška moteriška
- Jūsų amžius: 17 m. 18 m. 19 m.
- Jūs lankote: 11 klasę 12 klasę
- Jūs lankote: vidurinę mokyklą gimnaziją
- Koks yra Jūsų mokymosi pažymių vidurkis? Pažymėkite Jums tinkantį variantą:
 - labai geras/puikus – 9/10
 - geras/labai geras – 8/9
 - pakankamai geras/geras – 7/8
 - vidutiniškas/pakankamai geras – 6/7
 - patenkinamas/vidutiniškas – 5/6
 - pakankamai patenkinamas/patenkinamas – 4/5
 - blogas/nepatenkinamas – 2/3
 - kita –

2. BENDRADARBIAVIMO SAMPRATA

- Kaip Jūs manote, kas yra bendradarbiavimas? Trumpai savo žodžiais apibrėžkite šią sąvoką.
.....
.....
.....
- Kaip manote, kas sudaro bendradarbiavimą? Teisingus, Jūsų nuomone, atsakymus pažymėkite.
 - bendro darbo rezultatų siekimas
 - patirties bei atsakomybės dalijimasis
 - atsakomybės vengimas
 - darbo krūvio dalijimasis
 - konkurencija
 - lankstumas, operatyvumas
 - kita

3. MOTYVACIJOS MOKYTIS BEI BENDRADARBIAUTI VEIKSNIAI

- Kokios priežastys Jus skatina bendradarbiauti?

Priežastys, skatinančios bendradarbiauti	Nesutinku	Neturiu nuomonės	Sutinku
Siekiu palaikyti geresnius tarpusavio santykius su klasės draugais	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Bendradarbiauju dėl naujos patirties įgijimo ir turimos patirties pasidalijimo	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Bendradarbiauju dėl mokytojo reikalavimo	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Bendradarbiauju dėl darbo krūvio palengvinimo	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Bendradarbiauju dėl geresnio pažymio, nes	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

vertinama visa grupė kartu			
Nebendradarbiauju, mokausi individualiai	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kita			

- Ar darbas grupėse bendradarbiaujant Jus motyvuoja, sužadina norą aktyviau mokytis?
 - taip, tai skatina mokytis
 - ne, tai neturi įtakos
 - neturiu nuomonės
- Kas Jus asmeniškai motyvuoja, skatina geriau mokytis?
 - gerai mokausi, nes pats (-i) to noriu
 - gerai mokausi, nes to reikalauja tėvai
 - gerai mokausi, nes to reikalauja mokytojai
 - kita.....

4. BENDRADARBIAVIMO SVARBA IR ĮTAKA ASMENINIAMS MOKYMO SI PASIEKIMAMS

- Esate baigiamųjų klasių mokinys (-ė), galvojate apie tolimesnes studijas, ar todėl šiandien Jums labai svarbus geras mokymosi pasiekimų įvertinimas?
 - taip, labai svarbus
 - ne, nesvarbus
 - nežinau, negalvoju apie tai
- Kaip manote, ar bendradarbiavimas mokymosi procese yra svarbus?
 - taip, svarbus
 - ne, nesvarbus
 - neturiu nuomonės
- Kaip manote, ar bendradarbiavimas per pamokas įtakoja mokinių mokymosi rezultatus?
 - taip, tai turi įtakos
 - ne, tai neturi įtakos
 - neturiu nuomonės
- Ar bendradarbiavimas pamokose turi įtakos asmeniniams Jūsų mokymosi pasiekimams?
 - taip, turi įtakos, pasiekimai gerėja
 - ne, neturi įtakos pasiekimams
 - bendradarbiaujant pasiekimai prastėja
 - neturiu nuomonės
- Įvertinkite, kiek veiksmingas mokymasis bendradarbiaujant būtent Jums:

Mokymosi bendradarbiaujant veiksmingumas	Visiškai neveiksmingas	Neturiu nuomonės	Labai veiksmingas
Ugdo savarankiškumą ir mokymosi kompetenciją	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Padedą geriau suprasti, struktūruoti, apdoroti gaunamą naują informaciją	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Skatina spręsti, atlikti užduotis bei pasiekti tikslą	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Suteikia daugiau pasitikėjimo savimi, padeda įveikti baimes, stresą	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Pagilina ir išplečia dalykines, socialines ir asmenines kompetencijas	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Įpareigoja prisiimti atsakomybę už savo asmeninį indėlį į grupės darbą	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Ugdo kūrybiškumą	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kita			

- Pabandykite įvertinti, koku būdu mokydami, Jūs labiausiai įsimenate naują informaciją.

Mokymo(si) būdas	Labai prastai	Vidutiniškai	Labai gerai
Klausymasis	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Matymas	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Klausymasis ir matymas kartu	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Rašymas	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Diskutavimas	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Praktika	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kitų asmenų mokymas	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kita			

- Išvardinkite 3 pamokų pavadinimus, kuriose daugiausiai bendradarbiaujate mokydami:

1.
2.
3.

- Parašykite, kokius bendradarbiavimo metodus mokytojai taiko Jūsų pamokose, pvz.: dirbate porose, rengiate debatus, diskutuojate, atliekate projektus, tyrimus ir pan.

.....

5. BENDRADARBIAVIMO KOMPONENTŲ REALIZAVIMAS PAMOKOSE

- Kaip manote, ar Jūs esate bendradarbiaujantis (-i)?

- taip, aš bendradarbiaujantis (-i)
- ne, aš nebendradarbiaujantis (-i)
- neturiu nuomonės

- Įvertinkite mokinių įgūdį bendradarbiauti Jūsų klasėje:

- mokiniai geba dirbti grupėje
- mokiniai negeba dirbti grupėje
- neturiu nuomonės
- kita

- Kaip manote, ar mokantis bendradarbiaujant tarp grupės narių vyksta konkurencija?
 - ne, konkurencijos nėra
 - taip, grupės nariai konkuruoja tarpusavyje
 - tik kai kurie grupės nariai konkuruoja
 - nežinau
 - kita

- Sakykite, ar Jūs noriai bendradarbiaujate su kitų socialinių grupių mokiniais (kitataučiais ar kitų rasių, pažiūrų, kitos socialinės padėties mokiniais)?
 - taip, aš tolerantiškai žvelgiu į tokius mokinius
 - ne, man sunku dirbti su tokiais mokiniais
 - nekreipiu dėmesio į skirtumus
 - kita

- Ar dirbdami grupėse Jūs jaučiate tarpusavio priklausomybę su kitais grupės nariais (jaučiatės priklausomi vieni nuo kitų)?
 - taip, jaučiu priklausomybę, jaučiuosi grupės dalimi
 - ne, jaučiuosiu individu
 - neturiu nuomonės

- Ar dirbdami grupėse pasiskirstote pareigas, užduotis, ar stengiatės viską atlikti kartu?
 - taip, darbus pasiskirstome
 - ne, viską atliekame kartu
 - kita

- Ar dirbdami grupėse Jūs daug bendraujate (kalbatės akis į akį, bendraujate raštu, bendraujate telefonu ir pan.)?
 - taip, bendrauju labai daug
 - bendrauju labai minimaliai, tik tiek kiek yra būtina užduočiai atlikti
 - visiškai nebendrauju

- Kaip manote, ar darbas bendradarbiaujant Jums padėjo lavinti gebėjimą laisviau komunikuoti žodžiu?
 - manau darbas grupėse labai prisidėjo lavinant iškalbingumą, laisviau reiškiu mintis
 - ne, tai neturi įtakos mano žodinei komunikacijai
 - nežinau, negalvoju apie tai
 - kita

- Kaip manote, ar Jūs gebate ieškoti kompromisų ir išspręsti kilusias problemas?

Kompromisai ir problemų sprendimas	Niekada	Kartais	Visada
Sutinku su kitų nuomone ir pasiūlymais	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Esu tolerantiškas (-a)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Išklausau kitų nuomonės	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Ginu savo nuomonę	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Drįstu paprieštarauti	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Bandau įrodyti savo tiesą	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Argumentuoju savo nuomonę	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Bandau ieškoti kompromisų	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kita			

- Kaip reaguojate, kai kritikuoja Jūsų nuomonę?

- supykstu
- nekreipiu dėmesio
- bandau argumentuoti ir apginti savo nuomonę
- kita

6. TRADINIS MOKYMASIS vs. MOKYMASIS BENDRADARBIAUJANT

- Kaip Jūs vertinate tradicinę ir bendradarbiavimo (darbo grupėse) pamoką? Įvertinkite skalėje nuo 1 (labai prastai) iki 5 (labai gerai).
.....
- *Tradicinis mokymas vs. mokymasis bendradarbiaujant.* Įvertinkite ir priskirkite pateiktus bruožus vienam ar kitam pamokos tipui.

Tradicinis mokymas	Mokymasis yra:	Mokymasis bendradarbiaujant
	šiltesnis	
	aktyvesnis	
	kūrybiškesnis	
	draugiškesnis	
	energingesnis	
	atsakingesnis	
	demokratiškesnis	
	patrauklesnis	
	bendradarbiaujantis	

7. MOKYMOŠI BENDRADARBUJANT VERTINIMAS IR PASIŪLYMAI BEI PAGEIDAVIMAI

- Jūsų nuomone, ar mokymasis bendradarbiaujant Jūsų klasės pamokose yra efektyvus, kokybiškas?
 - taip, kokybiškas ir efektyvus
 - ne, nekokybiškas ir neefektyvus
 - neturiu nuomonės
 - kita
- Įvertinkite mokymosi bendradarbiaujant Jūsų klasėje efektyvumą skalėje nuo 1 (mokymasis yra labai neefektyvus) iki 5 (mokymasis yra labai efektyvus):
 - 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
- Ar Jūs asmeniškai pageidaujate daugiau mokymosi bendradarbiaujant metodų integravimo pamokose?
 - taip
 - ne
 - man tai nesvarbu
- Jūsų pastebėjimai ir pasiūlymai dėl mokymosi bendradarbiaujant būsimų pamokų metu.
.....
.....
.....

***Dėkoju Jums už sugaištą laiką,
nuoširdžius atsakymus ir bendradarbiavimą!***